

Fredagen den 26 maj

Kl. 14.00

*Om överhettningen på
arbetsmarknaden*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 18 maj.

2 § Till kammarkansliet hade inkommit följande ansökan om entledigande:

Fr.o.m. den 1 oktober har jag av regeringen förordnats till generaldirektör och chef för fortifikationsförvaltningen. Jag får härmed ansöka om entledigande från uppdraget att vara ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 oktober 1989.

Stockholm den 17 maj 1989

Björn Körlof

Framställningen bifölls av kammaren.

3 § Svar på fråga 1988/89:652 om överhettningen på arbetsmarknaden

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Margit Gennser har frågat finansministern om han avser att vidta åtgärder för att undanröja att lokaliseringsstöd och arbetsmarknadsåtgärder utbetalas till betydande belopp inom områden som har en bristarbetsmarknad. Exempel som nämnts är Ljusnarsberg, Åre och Gotland. Frågan har överlämnats till mig.

Låt mig få konstatera att sysselsättningen har ökat mycket starkt i alla län. Samtidigt har arbetslösheten minskat mycket markant. Det har medfört att arbetsmarknadspolitiska åtgärder såsom beredskapsarbete, ungdomslag och inskolningsplatser har kunnat halveras mellan åren 1983 och 1988. Överhettningstendenserna på arbetsmarknaden gäller framför allt Stockholm och övriga storstadsområden. Även i vissa andra regioner råder en stor efterfrågan på vissa typer av yrkesutbildad arbetskraft.

Den regionala balansen har förbättrats i så gott som hela Sverige. Men det finns fortfarande betydande skillnader mellan olika delar av landet. De långsiktiga och strukturella problem som funnits i utsatta regioner kvarstår till viss del. Problemen framstår inte som lika tydliga under rådande högkonjunktur, men arbetsmarknaden i dessa regioner är ofta fortfarande

ensidig och svag. Konjunkturläget har medfört en god investeringsvilja hos de företag som finns inom stödområdena och genom de företag som nyetablerar sig där.

Riksdagen har helt nyligen med anledning av regeringens förslag i tilläggsbudget II (prop. 1988/89:125) beslutat om ytterligare medel för innevarande budgetår till anslaget för Lokaliseringsbidrag och anslaget för Regionala utvecklingsinsatser m.m., det s.k. länsanslaget.

Detta beror på den stora efterfrågan på sådant regionalpolitiskt stöd som för närvarande råder. Under högkonjunkturer har vi de största möjligheterna att långsiktigt stärka och differentiera näringslivet i de utsatta regionerna.

Anf. 2 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag rubricerade nog min fråga något felaktigt. Rubriken lyder "Överhettningen på arbetsmarknaden", men den borde ha hetat Inkonsekvenserna i svensk arbetsmarknadspolitik. Visst finns det inkonsekvenser, men det framgick inte riktigt av svaret. Som exempel kan nämnas att man i Ljusnarsberg får pengar för att skapa arbetstillfällen, samtidigt som man får pengar för att få tag på den arbetskraft som behövs för att tillsätta dessa arbeten. Det förhåller sig på samma sätt i Åre, på Gotland och säkerligen på många andra håll i vårt land. Detta är inkonsekvent, och det ger felaktiga signaler. Det var därför som jag ställde frågan till finansministern, som ju har att svara för vår ekonomi.

Det är klart att om sysselsättningen ökar, bör också arbetslösheten minska. Det bör ju ha något samband med varandra.

Jag måste säga att den regionala balansen nog blir bäst om man låter marknaden sköta sig själv. Arbetstillfällen uppstår alltid i de orter som är mest tillväxtbefrämjande. När tillväxttakten är för hög, är det kanske inte alltid så lätt att få arbetskraft, och då flyttar man verksamheten någon annanstans.

Men politiker är klåfingriga, i vart fall socialdemokratiska politiker. Nu har man 25 plus 8 miljarder kronor som skall användas för att stödja arbetsmarknadsåtgärder som egentligen inte behövs. Jag vill därför fråga: Vad gör fru Thalén för att undvika dessa stödpolitiska inkonsekvenser i vår arbetsmarknadspolitik?

Anf. 3 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Det är riktigt att det i ett antal orter finns en efterfrågan på viss arbetskraft, vilket jag också nämnde i mitt svar. Jag nämnde även att flera av dessa regioner har en uttunnad och svag arbetsmarknad. Denna uttunning beror på att främst under de borgerliga åren flyttade stora delar av den arbetsdugliga arbetskraften till storstadsområdena, eftersom man inte fick det stöd och den hjälp som man då behövde. Nu har återflyttning börjat ske, och befolkningsavmattningen har stannat av. Men i vissa av dessa regioner behöver man faktiskt få en ordentlig inflyttning, framför allt av vissa grupper av unga människor, för att kunna bibehålla befolkningsstrukturen i dessa kommuner. Man behöver helt enkelt ha ungdomar och människor i medelåldern för att kunna klara ett differentierat näringsliv och en bred arbetsmarknad och för att på detta sätt också klara social omsorg, vård, utbildning och allmän service.

Den regionala balansen sköter sig själv, sade Margit Gennser. Jo, jag tackar jag, det har vi nog sett under de år då Margit Gennsers parti satt som ett av de borgerliga partierna i regeringsställning och hade ansvar för just regionala frågor. Man kan fråga sig, Margit Gennser, hur det kommer sig att om den regionala balansen skall sköta sig själv, varför då moderaterna genomförde en extra höjning av länsanslaget, som går till länsstyrelserna i syfte att bidra till en bättre regional balans.

Anf. 4 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det är alltid roligt att höra om de borgerliga åren. Det var då som vi hade en internationell lågkonjunktur som vi inte sett maken till sedan 30-talet. Det var således under dessa år som de borgerliga partierna hade ansvaret. Sverige är inte en isolerad ö i världen. Kom ihåg det, fru Thalén. Talet om de borgerliga åren är demagogi och inte sakliga argument. Arbetsmarknadspolitik är alldeles för viktigt för att man skall föra diskussionen på den nivån.

Schweiz, t.ex., har haft marknadsekonomi sedan andra världskriget. Schweiz har inte några regionala problem. Där har man helt enkelt fått successiva följdjusteringar hela tiden. I Schweiz är inflationen och arbetslösheten låga. Nej, marknaden sköter faktiskt detta bättre av sig själv än vad klåfingriga politiker gör. Hur skall straffbeskattningen i Stockholm kunna påverka de svaga regionerna på ett bra sätt? Tala om det för mig, fru Thalén.

Anf. 5 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Jag kan förstå att Margit Gennser tycker att det är ganska pinsamt att ständigt höra talas om de borgerliga åren. Jag lovar att det här är sista gången som jag – i varje fall i en debatt med Margit Gennser – nämner de borgerliga åren. Vi skall nog dra en tystnadens slöja över dem.

Sedan tycker jag att det avlänga Sverige och Schweiz kanske inte är alldeles jämförbara länder. Det är riktigt att vi skall använda de arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska medlen mycket klokt. Det är också riktigt att vi inte skall vara klåfingriga. Enligt min uppfattning är vi inte heller det. Vi stödjer sunda objekt. Vi följer de riktlinjer som riksdagen har slagit fast, och vi använder oss av de strategier som riksdagen har accepterat och godkänt, när vi arbetar med såväl arbetsmarknadspolitik som regionalpolitik.

När det gäller de enskilda objekt som Margit Gennser har som bakgrund till sin fråga är det så att dessa objekt ännu inte är färdigbehandlade. Därför återstår det att se om dessa behöver bli föremål för någon fortsatt debatt efter den här.

Anf. 6 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Nu fick jag äntligen ett konkret svar. Förslagen är inte färdigbehandlade.

Jag återkommer då till det pinsamma. Jag tycker att det är oerhört pinsamt, fru Thalén, när man inte använder sig av konsekventa, logiska argument utan av demagogi. Det tycker jag är pinsamt, inte för mig utan för fru Thalén. Jag är ledsen över att behöva påpeka det.

Faktum är att marknaden visar mycket klart var man har lönsamma

objekt. Det är de som ger bäst avkastning. Investeringskalkyler är utmärkta att använda sig av när man skall fördela pengarna. Man får då rätt signaler. Företagen skall inte lära sig att tigga pengar, de skall lära sig att tjäna pengar. Så har man tyvärr inte alltid gjort. Det kan man kritisera. Det är därför jag är kritisk till den här typen av politik, särskilt när den får så egendomliga, inkonsekventa effekter.

Anf. 7 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Sakbehandlingen av de objekt och de förslag som har fått stöd i olika beslut har varit utomordentligt grundlig. Några av de objekt som har fått stöd har visserligen inte fungerat i det långa loppet. Man skall då komma ihåg att en hel del av detta stöd är avsett att vara ett riskkapital. Regionalpolitiken har också ett vidare syfte än att bara ge enskilda företag stöd. Regionalpolitiken har också till syfte att se till att det i en hel region, på en hel arbetsmarknad, finns en samklang mellan service, turiströrelser, offentlig verksamhet och privat och kommersiell service. De olika näringsgrenarna och de olika delarna av arbetsmarknaden skall tillsammans fungera så att de förstärker regionen. Det har ingenting att göra med klåfingrig politik, inkonsekvens eller bristande logik. Jag tycker att om man skall tala om att vara demagogisk, skall man kanske inte använda den typen av formuleringar själv.

Anf. 8 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till nobelpristagaren Friedrich von Hayek. Han har konstaterat att fördelen med en marknadsekonomi är att man fattar besluten där man har informationen. Informationen är utspridd. Det går inte att koncentrera informationen till toppen, till regeringen. Det är därför politiken blir inkonsekvent. Det är således inte fråga om demagogi, utan om vad en nobelpristagare har utrett i många skrifter.

Problemet är att man säkert har mycket goda intentioner och vill göra det bra, men man har dess värre inte den kompetens som marknaden har. I en högkonjunktur bör man därför avstå från att genomföra den här typen av åtgärder som ger felaktiga signaler till företag och till enskilda människor.

Anf. 9 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Om man skall fatta besluten där informationen om kompetensen finns är det väl ganska logiskt att man gör som vi nu gör i regionalpolitiken, nämligen att man oftast fattar besluten på länsstyrelserna och i SIND. Man fullföljer dem inom ramen för de regler som riksdag och regering har fastställt. De få ärenden som inte faller inom ramen för det mönster som riksdagen har lagt upp, kommer till regeringen för en översiktlig och allmän bedömning. Dessa beslut fattas då på grundval av information som har kommit från de instanser som har kunnandet och informationen. Därmed fattas också besluten i de avseendena på rätt nivå.

Anf. 10 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag vill då ta upp ett par saker. Informationen är utspridd och detaljerad. För att man skall få upp informationen till toppen, måste den

samlas ihop, förkortas och begränsas. Det kallas osäkerhetsabsorption. Det är därför man har bättre information nere på lägre nivå när man kan fatta beslut om mer begränsade ärenden. Uppre i kanslihuset kan man inte på samma sätt veta vilka företag som har framtiden för sig. Nej, hade man skapat svensk industri på det viset i början av 1900-talet och på 1930-talet, hade vi inte haft dagens storföretag.

Anf. 11 Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Det beror naturligtvis på hur man samlar ihop informationen, fru Gennser. Man kan naturligtvis samla ihop informationen på ett sådant sätt att man får den precis så fullödlig som man behöver ha den. Dessutom kan man få en viss översiktighet. Om man skulle fullfölja Margit Gennsers resonemang kan man ju ifrågasätta den utveckling som innebär att det uppkommer koncerner, med den översikt som koncernen har över en verksamhet som t.ex. skall täcka hela världen.

Anf. 12 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Nej, man kan aldrig ersätta den osäkerhetsabsorption som uppkommer när man insamlar information från många håll. Man kan naturligtvis få andra stordriftsfördelar. De finns dock knappast på regeringskansliet. Det är sådant som kan förekomma i stora koncerner där man kan ha en helt annan skalekonomi i marknadsföringen, forskningen, produktionen osv. Man vet att det finns problem med just osäkerhetsabsorptionen. Det har dess värre varit ett av de stora problemen i företagen. Det är därför man bör avstå från planstyrning så mycket som möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1988/89:626 om förekomsten av dioxin i Östersjöfisk

Anf. 13 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Olle Östrand har frågat mig om regeringen är beredd att ekonomiskt medverka till att samtliga de prover av fisk som fiskerinämden i Gävleborgs län vill undersöka med avseende på dioxinförekomst analyseras.

Livsmedelsverket kartlägger för närvarande förekomsten av dioxiner i olika livsmedel. Arbetet bedrivs i samarbete med bl.a. naturvårdsverket och fiskeristyrelsen. Bl.a. har fisk från åtta olika vattenområden i Sverige undersökts.

På förfrågan från länsstyrelsen i Gävleborgs län har livsmedelsverket tidigare meddelat att verket är berett att dels bekosta analysen av fem strömmingsprov och tre sikprov från Gävlekusten med avseende på polyklorerade bifenyler (PCB) och DDT, dels bekosta analysen av fyra av dessa fiskprov med avseende på dioxiner. Frågan om huruvida verket kan göra ytterligare insatser för undersökning av miljögifter i fisk beror på dels resultaten av analyserna, dels behovet av undersökning av fisk från andra havsområden.

Problemet med förekomst av miljögifter i fisk rör även andra områden

längs Norrlandskusten. Livsmedelsverket har därför meddelat att man är beredd att medverka till att det görs ytterligare undersökningar av fisk från olika vattenområden.

Vilka undersökningar livsmedelsverket kommer att medverka i måste naturligtvis även fortsättningsvis främst vara en fråga för myndigheten.

Anf. 14 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret, även om jag naturligtvis inte är nöjd.

Bakgrunden till min fråga är att det hösten 1988 kom larmrapporter om att fisken i Östersjön och Bottenhavet innehöll det farliga giftet dioxin. Detta slogs då upp med stora rubriker i massmedia. Följande rubriker har använts i Norrlandstidningar som sammanfattningar av vissa forskares uttalanden: "Jag fattar inte att de vågar rekommendera folk att äta fisk", "Fisk kan ge oss cancer", "Svartlista strömmingen" och "Klorerade utsläpp har gjort havsfisken oätlig".

Reaktionen från konsumenterna kom naturligtvis omedelbart. Det har skett en nedgång av fiskförsäljningen, särskilt av strömming, med 25 %. Det bör noteras att forskarnas uttalanden bygger på spridda analysvärden och indikationer som man har fått av att undersöka botten sediment från några kustområden och ett fåtal fiskar. I Gävleborgs län har man över huvud taget inte tagit några prover på strömming eller sik, som i huvudsak fiskas efter Gävleborgskusten. Man erkänner att det inte går att göra en säker riskbedömning på grundval av nuvarande underlag. Ändock går man ut i massmedia. Samtidigt riskerar stora delar av en yrkeskår att slås ut.

Nu har fiskenämnderna begärt att livsmedelsverket skall genomföra åtta prover med avseende på dioxinhalten. Skall man då pruta 4 prover till en kostnad av 50 000 kr.? Jag måste säga att jag helt enkelt tycker att det här är löjligt, jordbruksministern. Man kan fråga sig vad vi skall ha ett livsmedelsverk till.

Till slut skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga till jordbruksministern. Är det här en resursfråga på livsmedelsverket, eller vad är det egentligen fråga om?

Anf. 15 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Som jag redan tidigare har sagt, har livsmedelsverket angett att det är berett att sätta i gång med prover av den typ som Olle Östrand frågar efter. Det rör sig här om områden där också länsstyrelserna går in med pengar. Det är i viss mån en fördelningsfråga. Jag vill inte här i kammaren göra en bedömning av hur det ser ut i Gävleborgs län, men i andra län vid Norrlandskusten går också länsstyrelserna in med pengar. Livsmedelsverket måste ändå rimligen göra bedömningen av var de med sina resurser kan göra de bästa insatserna och var de kanske kan kompletteras med länsinsatser.

Anf. 16 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! De prover som fick detta genomslag i massmedia togs i huvudsak utanför MoDos fabrik i Husum och ledde till ett dråpslag för fiskarna utefter hela Norrlandskusten. Jag tycker att det vore självklart att

livsmedelsverket skulle medverka till att ta de prover av dioxinhalten som fiskenämnden i Gävleborgs län anser att man måste ta, för att objektivt kunna upplysa allmänheten om vad det är frågan om. Om inte livsmedelsverket vill medverka till detta måste man tillföra länsstyrelserna ökade ekonomiska resurser, så att de i stället kan ta sådana här prover. Detta är också en stor regionalpolitisk fråga i dessa områden, speciellt utefter Norrlandskusten.

Anf. 17 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag har just sagt att livsmedelsverket medverkar i Gävleborgs län. Vilka pengar länsstyrelsen vill ta fram är inte min sak att bedöma. I andra län gör länsstyrelserna det också.

Anf. 18 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag hoppas ändå att jordbruksministern håller med mig om att livsmedelsverket borde ha kunnat ställa upp och ta dessa åtta prover. Jag är övertygad om att livsmedelsverket inte står och faller med 50 000 kr.

Det är min förhoppning att man på livsmedelsverket efter denna debatt tänker om i detta avseende och tar de prover som fiskenämnden i Gävleborgs län har begärt.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1988/89:659 om rätten till ersättning ur viltskadefonden

Anf. 19 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Stina Eliasson har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till sådana förändringar i viltskadeförordningen att ersättning ur viltskadefonden utgår även för skador på skog.

Riksdagen beslutade våren 1987 att skogsägare skulle kunna få bidrag ur länets viltskadefond när skogsplanteringar utsatts för så svåra skador av älg att en omplantering är nödvändig enligt skogsvårdslagens föreskrifter om skyldighet att anlägga ny skog.

Det visade sig emellertid att stor osäkerhet råder i fråga om de årliga skadorna på skog och vilken effekt den nya produktionsanpassade jakten kunde få på skogsskadorna. I 1988 års budgetproposition föreslog regeringen därför att en försöksverksamhet med bidrag till omplantering av skog borde genomföras i några län. Riksdagen hade ingen erinran mot den föreslagna försöksverksamheten.

Det pågår därför en försöksverksamhet i Blekinge, Älvsborgs och Norrbottens län med bidrag till omplantering av skogsplanteringar som skadats av älg under åren 1988 och 1989.

Sedan försöksverksamheten utvärderats kommer regeringen att ta ställning till utformningen av ett bidragssystem för hela landet.

Anf. 20 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga. Det beslut som riksdagen fattade våren 1987 gäller ett ganska smalt område, nämligen skador orsakade av älg som är så svåra att en omplantering är nödvändig. Men det är även andra slags skador och problem jag avser med det jag har tagit upp i min fråga. Det handlar om tillväxtförluster, kvalitetsförluster vid gallring osv. Enligt min mening var detta beslut för all del ett litet steg på rätt väg, men inte tillräckligt. Det kan ju inte ha varit okänt att skador har förekommit. Det är bara att gå ut i skogen och se hur det ser ut eller tala med några av de markägare som har blivit utsatta för sådana skador.

Nu är försöksverksamheten i gång, och det är bra. Vad man kan hoppas på är att det inte blir ett långdraget funderande när försöksverksamheten är över, utan att ett rejält förslag föreläggs riksdagen så att vi kan få en annan tingens ordning.

Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län genomförde våren 1988 en älgbetesinventering. Inventeringen representerade cirka en tredjedel av länets skogsareal. Tillväxtförlusten uppskattades till 3,2 miljoner skogskubikmeter. För markägarna beräknades de ekonomiska förlusterna till över 700 milj. kr.

Jag anser alltså att bidragssystemet måste ändras, så att skador på skog orsakade av älg betyder att markägarna har rätt till åtminstone något litet bidrag. Vad tycker jordbruksministern egentligen om detta?

Anf. 21 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Stina Eliasson säger att det räcker att gå ut i skogen och titta, så ser man att skador har skett. Förvisso är det så. Det är också ett av skälen till att man har satt i gång denna försöksverksamhet. Men det visar sig då också att det inte är så lätt att hitta kriterier för bedömningar. Det är inte heller så konstigt. Skadorna kan ju se olika ut på olika håll. Därför har vi denna verksamhet i gång.

Mitt svar är att vi så snart som möjligt skall ta fram ett system för hela landet. Jag hoppas att vi, om detta går bra och om vi får in hyggliga redovisningar, skall kunna lägga fram ett förslag redan nästa år.

Anf. 22 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Det senaste jordbruksministern sade, att han hade en förhoppning om att det redan nästa år skall kunna komma ett förslag, tolkar jag positivt. Jag tackar för den upplysningen. Jag hoppas att "nästa år" innebär början av året.

Men man kan redan nu, genom att bara titta hur det ser ut i skogen, se var älgar har varit framme. Det som markägaren planterade i fjol är borta. Han måste plantera om igen, och enbart plantorna kostar mycket pengar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 23 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Lennart Brunander har – med hänvisning till tillämpningen av jordförvärvslagen – frågat mig om det är min uppfattning att vi skall ha en levande landsbygd och om det i så fall inte är viktigt att familj jordbruket kan utvecklas.

Jordförvärvslagen är ett jordpolitiskt styrmedel, vid sidan av ett antal andra medel, för att man skall kunna uppfylla målen för jordbrukspolitiken. Jordförvärvslagen påverkar i sin nuvarande utformning endast en mindre del, ca 30 %, av det totala antalet överlåtelser av jordbruks- och skogsfastigheter. Det grundläggande ändamålet med lagstiftningen är att främja en från allmän synpunkt lämplig utveckling av lantbruksföretagen. Vid tillämpningen av lagen skall eftersträvas att från regionalpolitisk synpunkt ändamålsenliga företag bildas. Ett av syftena med jordförvärvslagen är att vi skall ha en levande landsbygd, och ett av medlen för att nå detta mål är just att slå vakt om familjelantbruket, eftersom familjelantbruket även i framtiden kommer att vara den dominerande företagsformen i jordbruket.

Riksdagens beslut år 1987 om ändring av jordförvärvslagen innebär främst att rationaliseringssyftet tonats ner i förhållande till vad som gällt tidigare. Lagens regionalpolitiska syfte har däremot stärkts.

För att utreda vissa frågor om jordförvärvslagstiftningen har jag tillsatt en särskild utredare. Utredningen syftar till att klarlägga i vad mån jordförvärvslagen utgör ett effektivt medel för att uppnå de politiska mål som ställts upp för jordbruket. Utredningen skall redovisas under juli månad i år. Vi kommer således att få ytterligare underlag som belyser jordförvärvslagens roll för att nå det önskade syftet att upprätthålla en levande landsbygd med ett utvecklat familj jordbruk.

Anf. 24 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. Orsaken till att jag ställde frågan är att jordbruksministern i några fall har gått emot de synpunkter som har lett lantbruksnämnd och lantbruksstyrelse till beslut. Det gäller framför allt i fall där familjeföretag har velat förstärka sina fastigheter. Det som fick mig att ställa frågan just nu var ett fall som har varit uppe hos jordbruksministern tre gånger. Lantbruksnämnden och lantbruksstyrelsen har haft samma uppfattning samtliga gånger, och även jordbruksministern har tidigare haft samma uppfattning som dessa instanser. Men vid det senaste tillfället har jordbruksministern ändrat åsikt. Jag tycker att det är litet anmärkningsvärt att han har gjort det. En landsbygdskampanj, som fortfarande pågår, har anordnats, och även en landsbygdsriksdag har anordnats, och det satsas väldigt mycket på en levande landsbygd, det talas åtminstone väldigt mycket om det. Det är viktigt att vi har det. Men den grundläggande förutsättningen för detta är ju ett levande jordbruk. Och det är de något mindre jordbruksföretagen som är mycket viktiga i detta sammanhang. Men då måste de också kunna förstärkas när de ges möjlighet till detta. Dessa möjligheter uppträder inte särskilt ofta, och därför kan man inte bara rycka på axlarna och säga att det ordnar sig någon annan gång, för det gör det inte.

Jag är emellertid tacksam för att jordbruksministern slår fast att ett av syftena med jordförvärvslagen är att vi skall ha en levande landsbygd. Och ett av de medel som skall användas för detta är att förstärka familjejordbruken. Jag hoppas att jordbruksministern i fortsättningen har detta litet mer i åtanke. Nu säger jordbruksministern att han har tillsatt en utredare för att utreda vissa frågor om jordförvärvslagen och att man genom en sådan utredning får en bättre grund för att ta ställning. Men var det då rimligt av jordbruksministern att helt plötsligt ändra åsikt i ett ärende som har varit uppe till behandling så många gånger, just när denna utredare arbetar? Hade det inte varit rimligt att vänta litet? Jag skulle vilja fråga jordbruksministern om han inte anser att dessa mindre jordbruksföretag är viktiga och att de måste ges möjligheter att utvecklas när de får chansen.

Anf. 25 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Som Lennart Brunander väl vet är jag förhindrad att från regeringshåll uttala mig här i riksdagen om enskilda ärenden och överklaganden. Vi får inte diskutera sådana frågor här i riksdagen, och det vet Lennart Brunander som själv sitter i lantbruksstyrelsen som fattar beslut i frågan. Låt mig därför svara principiellt.

I de fall då det har handlat om överklaganden till regeringen har det ofta inte varit fråga om familjejordbruk gentemot något annat, utan det har varit fråga om två olika familjejordbruk. Någon har då genomfört ett köp och sedan vägrats att fullfölja köpet och då överklagat till regeringen. Oftast har regeringen då följt lantbruksstyrelsens beslut, men ibland har lantbruksstyrelsen varit oenig.

Utän att gå in i det enskilda fallet vill jag ändå med anledning av det fall som Lennart Brunander nämnde säga att det har behandlats dels med tillämpning av den gamla jordförvärvslagen, dels med tillämpning av den nya. Vi har ju en ny jordförvärvslag sedan några år tillbaka. Skillnaden mellan dessa är att det i den gamla lagen sades att förvärvstillstånd skall vägras, om egendomen behövs för jordbrukets eller skogsbrukets rationalisering. I den nya lagen sägs det att förvärvstillstånd får vägras, om det är av allmänt intresse att egendomen tas i anspråk för jordbrukets eller skogsbrukets rationalisering. Man måste alltså inte ingripa på samma sätt som enligt den gamla lagen för att förhindra genomförda köp.

I de fall som har överklagats till regeringen och som jag har bifallit har det handlat om att man har slagit vakt om små familjejordbruk. Det kan ha varit en situation då en auktion har anordnats där någon har bjudit till ett rimligt och inte till ett vansinnigt pris och genomfört ett köp. Sedan kanske staten har sagt att detta köp inte får genomföras, då det har funnits en jordbrukare som bättre har behövt denna jord. Om det då finns en jordbrukare som över huvud taget kanske inte har deltagit i denna auktion och inte visat något eget intresse, skall staten då bestämt och prompt säga att detta köp inte får genomföras? Den nya lagen ger litet vidare ramar i ett sådant fall än den gamla. Och förvisso är det de små företagen som jag har satt långt fram och velat värna om vid min prövning.

Anf. 26 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag vet, jordbruksministern, att man inte skall diskutera enskilda fall. Därför har jag inte heller ställt frågan med utgångspunkt i det enskilda fallet, utan jag har bara talat om varför jag har ställt denna fråga. Frågan är av principiell vikt. Av de fall som denna fråga grundades på, och det har varit några, har det varit fråga om familjeföretag som skulle behöva förstärka sitt underlag för att driva verksamheten vidare. Men andra intressenter har gått före. Ibland har det varit fråga om intressenter med aktiviteter som har varit tveklaktiga i den meningen att man inte har vetat om de över huvud taget kommer att fungera. Som jordbruksministern sade är det riktigt att ramarna i och med den nya lagen har blivit vidare. Det är därför jordbruksministerns beslut är så viktiga. I fortsättningen blir de ju styrande för tolkningen av jordförvärvslagen. Därför blir jag oroad när jordbruksministern fattar beslut som innebär att andra än dessa jordbrukare får företräde.

Jag skulle emellertid bli glad om jordbruksministern när denna utredning är klar kommer fram till att familjeföretagen måste få möjlighet att förstärkas och fattar beslut med utgångspunkt i detta.

Anf. 27 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Det handlar förvisso inte om familjeföretag mot några andra, eftersom juridiska personer inte har samma ställning som familj jordbruken i den nya lagen, utan i de enskilda fallen handlar det om olika familj jordbruk som står mot varandra. En inte ovanlig situation är ju att en säljare säger att han vill sälja endast till en viss person och att han inte kommer att sälja till någon annan. Detta blir då föremål för prövning, och det kan gå många år på grund av avslag.

I och med den nya lagen är det inte nödvändigt att gå in i varje enskilt fall och stoppa genomförda köp. Man kan ställa frågan: Är det inte bättre att en viss fastighet säljs till en person som har valts ut och att fastigheten på så sätt används än att den så att säga ligger för fädot? Det kan ju vara så, att en gammal människa säger att det bara är till en viss person som hon vill sälja. Det är ingen enkel fråga. Men det är den typen av frågor som det handlar om. Man kan naturligtvis komma fram till olika bedömningar. Men det är förvisso olika familj jordbruk som står mot varandra.

Anf. 28 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag har inte ställt min fråga med utgångspunkt i att det är två olika familj jordbruk som står mot varandra, utan min fråga utgår från det andra fallet, där andra intressenter har kommit in och fått företräde när besluten har fattats. Det är detta jag har reagerat mot. På det sättet försämrar möjligheterna att få en levande landsbygd. Grunden för att det skall fungera i en by är att de företag som finns där verkligen kan fortsätta att arbeta och ha det underlag som de kan få.

Ett jordbruksföretag har ju inte fullt med möjligheter till förstärkning, utan det kanske blir ett tillfälle just nu, och sedan kan det ta många år innan det blir ett nytt tillfälle. Och det är inte lämpligt att köpa jordbruksmark långt från den egna gården. Det är därför viktigt att möjligheterna att förstärka

familjejordbruken finns kvar. Att styrkan i rationaliseringsparagrafen har tagits bort innebär ju inte att man skall förhindra detta, utan det gäller att förhindra de mycket stora fastigheterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1988/89:633 om EG-anpassningen och läkemedelskontrollen

Anf. 29 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig vad resultatet blev av den aviserade analys av skillnader mellan läkemedelsregler i Sverige och EG, som omnämns i regeringens rapport Sverige-EFTA-EG 1988.

Av utrikesdepartementets redovisning av det svenska integrationsarbetet våren 1988-mars 1989 framgår att den svenska arbetsgruppen för hälso- och socialpolitiska frågor har gjort en analys av reglerna för svensk läkemedelskontroll och gällande direktiv med riktlinjer för EG-ländernas läkemedelskontroll. Arbetsgruppen har därvid gjort bedömningen att det inte finns några allvarigare hinder för att Sverige skall kunna uppfylla direktivens normer.

Som exempel på de skillnader som finns i regelsystemen kan jag nämna att EG kräver att giltigheten av en registrering av läkemedel begränsas till högst fem år. Någon motsvarande tidsgräns finns inte i svensk lagstiftning. Ett annat exempel är att vissa färgämnen i läkemedel inte är tillåtna i Sverige men får användas enligt EG:s direktiv.

Den viktigaste frågan för Sveriges del är att söka få ett svenskt inflytande på de regler om en framtida gemensam läkemedelsregistrering som för närvarande övervägs inom EG. Ett direkt sådant inflytande torde vara svårt att uppnå utan att vi i Sverige kan visa att vi uppfyller EG:s redan gällande normer på läkemedelsområdet.

Det material som den svenska arbetsgruppen har tagit fram används som underlag för diskussioner inom EFTA om ett gemensamt närmande till EG.

Då Per Gahrton, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Anita Stenberg i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 30 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag får tacka socialminister Hulterstöm för svaret, även om jag inte känner mig helt tillfredsställd och säker vare sig som läkemedelskonsument eller riksdagsman. Jag tycker att det är bra att registreringen av läkemedel begränsas till högst fem år. Sedan är det alltså så att vissa färgämnen i läkemedel som inte är tillåtna i Sverige får användas enligt EG:s direktiv. Men med tanke på den principiella grundsynen på EG-anpassningen och med kännedom om hur de övriga varukontrollsystemen fungerar i EG befarar jag att läkemedelskontrollen vid en EG-anpassning kommer att minska, vilket kan leda till hälsorisker. Jag tycker att frågan om läkemedels-

kontrollen borde undantas från EG-anpassningen. Detta har vpk och miljöpartiet yrkat i en avvikande mening när socialutskottet lämnade sitt utlåtande i dessa frågor.

Det är en sak till som jag tycker är viktig, nämligen att det är nödvändigt att Sverige mycket starkt betonar social- och hälsofrågorna i harmoniseringsarbetet. När regeringen arbetar med integrationen är det väldigt viktigt att man särskilt beaktar detta.

Vi anser att frågan är så betydelsefull att det är motiverat med ett särskilt råd för social- och hälsopolitiska frågor med en bred representation för olika intressen eller att det redan existerande rådet för Europafrågor får en bred representation även för de social- och hälsopolitiska frågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1988/89:634 om EG-anpassningen och den svenska folkpensioneringen

Anf. 31 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig vilka förändringar av folkpensioneringen som planeras med anledning av EG-anpassningen.

EG som institution ställer inga direkta krav på hur medlemsländerna utformar sina nationella socialförsäkringssystem. Någon harmonisering av lagstiftningarnas omfattning och förmånernas storlek krävs inte mellan de olika medlemsländerna i EG i det här avseendet. Däremot finns inom EG ett regelsystem för samordning av socialförsäkringsförmåner för i första hand migrerande arbetstagare.

Som nämns i regeringens rapport ger EG-reglerna i vissa fall ett mera heltäckande skydd vid vistelse och bosättning i ett annat land än de bilaterala konventioner Sverige har slutit med medlemsländerna i EG. Enligt svensk lagstiftning och våra socialförsäkringskonventioner gäller i dag olika metoder för fastställande av rätten till folkpension beroende på om pensionären är svensk medborgare eller inte och beroende på om denne är bosatt i Sverige eller inte. Dessa skillnader kan inte upprätthållas om vi genomför en fullständig anpassning till EG:s regelsystem. De regeländringar som i så fall blir aktuella kommer endast att beröra personer – svenskar eller utländska medborgare – som invandrar till och utvandrar från Sverige.

Då Per Gahrton, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Ragnhild Pohanka i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 32 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det var så lyckligt för mig att det i går var en utmärkt föredragning i socialförsäkringsutskottet om dessa frågor. Så egentligen har jag dels fått ett svar här i dag, som jag vill tacka för, dels fått en stor del av frågorna besvarade vid föredragningen i går.

Det finns ändå frågor kvar. Jag tänkte på jämställdheten, som ju kan bli ett

problem. Vi har kommit ganska långt på det området. En utlandssvensk – detta talade vi också om i går – kan i dag bara flytta hem och få sin pension. Hur kommer det att bli därvidlag? Vad kommer det att betyda administrativt för de många människor som bor några år i Sverige och tar med sig sina poäng till sitt land? Vad kommer det att betyda ekonomiskt? Vad kommer det att ge för följder för den svenska pensioneringen?

Det är väl dessa frågor som kvarstår, annars fick jag som sagt en del av frågorna besvarade i går.

Anf. 33 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Vad det innebär administrativt får vi väl se när vi diskuterat dessa frågor ytterligare. Jag kan inte svara på frågan nu. Rent generellt innebär anpassningen, som framgår av svaret, för dem som invandrar eller utvandrar, vilket ju inte är en så stor grupp, att de får mera likartade regler än vad de har i dag. Jag har svårt att se att det skulle vara till någon nackdel, snarare kommer det att uppfattas som en fördel av de berörda.

Anf. 34 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det handlar inte bara om svenskar utan även om människor i andra europeiska länder. Om jag har förstått det rätt skulle vi i Sverige ge ATP-poäng till personer i annat land men på det landets villkor och på svenska statens bekostnad. Det är mycket ekonomi i det hela. Vad kommer det att betyda? Finns det någon utredning på området? Finns det några planer på att ta reda på vad det innebär för Sverige?

Anf. 35 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Vi vet ju vad andra länders och EG-länders regelsystem innebär. Men ATP-systemet berörs ju inte. Det är ju en tilläggs pensionering, men det är folkpensionen som berörs. Som jag sade blir konsekvensen mera likartade regler. De speciella regler som vi har nu kommer inte att gälla i fortsättningen. Såvitt jag kan förstå är det knappast till någon nackdel för någon.

Anf. 36 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det berör ATP för svenskar, för man får lägga ihop den tid man har arbetat i annat land med den "svenska" tiden. Så ATP blir alltså berörd. Vad innebär det? Vilken summa kommer man att räkna? Hur värderar man lönen i ett annat land i förhållande till den svenska kronan, osv.? Frågan är kanske för tidigt väckt.

Anf. 37 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det är möjligt att frågan är för tidigt väckt, men jag tror inte att det blir så komplicerat. ATP-systemet står ju i relation till vad man har haft för inkomst. Jag kan inte se att det skulle bli särskilt komplicerat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 38 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig vilka sociala åtgärder regeringen ämnar vidta för att motverka de negativa följder som enligt frågeställaren följer av en harmonisering med EG:s inre marknad.

Enligt Romfördragets artikel 117 är EG:s medlemsstater eniga om att det är nödvändigt att främja en förbättring av levnads- och arbetsvillkoren inom EG för att härigenom möjliggöra en utjämning av dessa villkor på en stadigt stigande nivå. Genom Europeiska enhetsakten har nya förutsättningar skapats för EG att vidta gemensamma åtgärder på det sociala området.

I detta sammanhang har beslut även fattats att fördubbla de medel EG:s strukturfonder disponerar för olika regional-, arbetsmarknads- och socialpolitiska insatser, så att dessa år 1993 utgör motsvarande 100 milj. kr.

Från svenska regeringens sida avser vi att i våra kontakter med EG, bl.a. genom EFTA, verka för en förstärkning av den sociala dimensionen i det europeiska samarbetet.

Samtidigt kommer Sverige att fortsätta att driva en aktiv nationell politik på de regional-, arbetsmarknads- och socialpolitiska områdena.

Då Per Gahrton, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Ragnhild Pohanka i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 39 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Jag tror att det här kommer att medföra oerhört mycket negativt för Sverige. Vi kommer att få svårt att behålla en levande landsbygd, vilket vi i och för sig har svårt med redan i dag, på grund av den gemensamma ekonomiska marknaden och varuutbytet fritt över gränserna.

Vårt jordbruk har mycket svårt att hävda sig i dag i vissa delar av Sverige. När anpassningen till den europeiska marknaden är färdig, tror jag att det inte blir mycket jordbruk kvar i Sverige. Norra Sverige blir ödelagt. Den lilla fonden på 100 miljoner år 1993 är ändå bara fickpengar. Det kan inte betyda någonting för alla dessa länder med regionala satsningar i de egna länderna.

Men det finns också ett annat problem här. Det sägs ju att företag flyttar utomlands, därför att Sverige inte är med i EG. Men jag tror att företagen i ännu högre grad kommer att flytta utomlands när det inte längre finns någonting som hejdar. Människor i andra länder har inte, och kommer inte att ha, samma sociala skyddsnät som vi i Sverige har. Man behöver inte betala de löner utomlands som svenska arbetare har rätt till. Jag tänker på exempelvis Portugal, Turkiet – om nu Turkiet kommer med i EG – och Italien.

Jag vill således fråga: Vad gör man från svensk sida för att motverka detta?

Sedan har vi frågan om jämlikheten mellan kvinnor och män. Det finns skillnader i detta avseende mellan olika länder – detta glömde jag för resten att ta upp tidigare – när det gäller pensionsåldern, föräldraförsäkringen samt

många andra förmåner. Hur skall det gå att åstadkomma en någorlunda likartad jämlikhet över gränserna? Det handlar inte bara om varor och tjänster, utan det handlar också om att människor skall ha rätt att leva på ungefär samma villkor.

Anf. 40 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Först en korrigerig. Till följd av ett skrivfel står det i svaret att strukturfondernas medel år 1993 kommer att utgöra motsvarande 100 miljoner. Det skall vara 100 miljarder. Det är en viss skillnad. I och för sig betyder det inte särskilt mycket för den principiella diskussion som vi för.

Ragnhild Pohanka har ställt ett antal frågor. Hon undrar bl. a. hur det skall bli när det gäller jordbruket, vårt sociala förmånssystem och jämlikheten. Naturligtvis kan vi spekulera i hur det skall bli och göra mer eller mindre välgrundade antaganden. Men allteftersom förhandlingarna fortskrider kommer allt detta att klarna. Beträffande förhandlingarna förs ju en mycket öppen debatt i Sverige. För den som är intresserad av dessa saker är det alltså lätt att hålla reda på vad förhandlingarna rör sig om och vilka problem som finns. Därför går det nog inte att i dag säga något om de farhågor som Ragnhild Pohanka ger uttryck för. I och för sig förstår jag att människor hyser farhågor. Det fortsatta förhandlingsarbetet får, som sagt, utvisa hur det skall bli. Detta förhandlingsarbete bedriver vi i Sverige för övrigt tillsammans med ett antal andra länder som också har nått ganska långt när det gäller att bygga upp sociala förmånssystem av olika slag. Dessa system kommer vi ju inte att utan vidare överge. Tvärtom bör det vara vår utgångspunkt att vi skall behålla det som vi har uppnått. Dessutom vill vi vara med och påverka EG:s regelsystem i förbättrande riktning.

Anf. 41 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det är klart att det är en viss skillnad mellan 100 miljoner och 100 miljarder. Men även 100 miljarder tycker jag är en ganska liten summa i detta sammanhang.

Jag skall inte gå in på frågan om socialförsäkringen igen, eftersom den frågan tagits upp för sig. Ja, förhandlingarna har förts inför ganska öppen ridå. Vi har emellertid upplevt stora svårigheter när vi har försökt ta reda på hur harmoniseringsarbetet fortskrider i Sverige. Men på den punkten skedde en öppning under gårdagen som vi är mycket positiva till och som vi tycker är viktig. Fortfarande efterlyser vi dock olika andra uppgifter.

Det är många frågor som inryms här, eftersom registret är så brett. Men vad är man från svensk sida beredd att göra för att se till att detta arbete inte får de negativa följder som t.o.m. omnämns i regeringens rapport Sverige-EFTA-EG 1988? Jag har inte fått något riktigt svar från socialministern. Det har, tycker jag, bara förekommit några svävande formuleringar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 42 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har frågat justitieministern om åtgärder mot ökat narkotikamissbruk. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning har riksdagens uppdrag att följa utvecklingen av alkohol- och narkotikamissbruket. CAN bygger sina bedömningar på olika undersökningar liksom på analyser av olika typer av statistik. CAN har också ett regionalt rapporteringssystem som innebär att återkommande skattningar görs av läget i olika delar av landet. Det experimentella missbruket bland de unga är relativt begränsat, konstaterar CAN. Enligt 1988 års skolundersökning har 3–4 % av landets 16 år gamla skolungdomar prövat narkotika. Enligt undersökningar bland värnpliktsin-skrivna pojkar hade 1988 ca 6 % prövat narkotika. Detta kan jämföras med år 1981, då andelen var 9 resp. 17 %. Det har också varit tydligt att det intravenösa missbruket bland unga har minskat under de senaste åren.

Det finns nu tecken på att situationen har förändrats. Olika myndigheter har rapporterat ett ökat missbruk av amfetamin och i viss utsträckning av kokain bland unga och vuxna som är socialt etablerade. Missbruket inom dessa grupper sker i första hand oralt och kombineras ofta med missbruk av cannabis och alkohol. Vidare har ett antal vårdenheter – däribland Mariapoli-kliniken – rapporterat att man fått en ökning av antalet unga intravenösa missbrukare.

Regeringen kommer att fortsätta att prioritera kampen mot narkotika-missbruket. Vi skall intensifiera det förebyggande arbetet, och vi skall fortsätta att utveckla en offensiv narkomanvård. Nästa vecka inleds en ny riksomfattande aktion mot droger. Aktionens syfte är bl.a. att öka ansträng-ningarna att stoppa langningen av narkotika och att stoppa nyrekryteringen av missbrukare. Föräldrar, skola, socialtjänst och polis skall tillsammans med olika typer av frivilliga organisationer intensifiera det drog-förebyggande arbetet på det lokala planet. Olika informationsinsatser skall göras centralt för att ge uppmärksamhet åt de lokala aktiviteterna. På upptaktskonferenser den 29 maj och den 31 maj kommer aktionen att presenteras närmare. Aktionen kommer att arbeta under två år och disponera ca 11 milj. kr. årligen.

Under de senaste tre åren har staten satsat stora resurser på att utveckla narkomanvården. Drygt 200 milj. kr. har under denna tid satsats på att utveckla såväl öppenvården som institutionsvården. En stor del av resurser-na har avdelats till den öppna uppsökande narkomanvården för ungdomar och vuxna. Man har därigenom uppnått kontakt med tidigare okända missbrukare. Vidare ingår särskilda projekt för kvinnliga missbrukare. Därutöver har speciella bidrag utgått för att utveckla tvångsvården för missbrukare. Frivilliga organisationer har fått ökat stöd för att utveckla sina vård- och stödinsatser. Staten kommer att fortsätta denna offensiva satsning även under nästa budgetår. Drygt 50 milj. kr. kommer att avsättas för insatser i syfte att utveckla narkomanvården. Jag avser att föreslå regeringen att till höstriktsdagen återkomma med förslag om ett nytt statsbidragssystem

för missbrukarvården och ungdomsvården. Härvid kommer vården av de tyngsta missbrukarna och tvångsvården att uppmärksammas särskilt. Under hösten kommer jag också att föreslå regeringen att i en proposition förelägga förslag om förändringar av lagen (1980:620) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Anf. 43 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Bl.a. de två rapporter som nyligen har presenterats av dels Maria ungdomsenhet i Stockholm, dels socialförvaltningen i Luleå är mycket oroande. Det är alltså mycket skrämmande att missbruket har ökat bland yngre och att tyngre droger, såsom kokain och heroin, används i större utsträckning än man trott.

Mot den bakgrunden är det mycket bra att regeringen nu, som jag uppfattar det, tar dessa uppgifter på allvar. Det framgår exempelvis av den aktion som inleds nästa vecka. Aktionen går ju ut på att man skall få ett stopp på langningen, och det är bra. Dessutom vill man stoppa nyrekryteringen av missbrukare.

Jag är emellertid mycket oroad av att polisen inte har tillräckliga resurser för detta arbete. Förr talades det om att polisen kunde vara ute och störa gatulangningen. Men numera pågår relativt fri försäljning, bl.a. på tunnelbanestationerna här i Stockholm. Problemen där är mycket stora. Jag vill därför fråga: Har regeringen några planer på en ytterligare utökad polisutbildning? Jag vet att man för närvarande utnyttjar alla resurser när det gäller att utbilda poliser. Men vi måste ändå satsa på ytterligare utbildning. Jag skulle gärna vilja ha ett besked på den punkten.

Vidare är vården fortfarande ett problem. Människor som nu är vårdmotiverade får vänta mycket länge på en plats inom vården. Det görs satsningar, och det är bra. Men ändå skulle jag vilja veta om regeringen har samma målsättning som t.ex. vi i centern, nämligen att det i framtiden skall vara möjligt för dem som anser sig vara i behov av vård att också få sådan, och detta inom loppet av ett par tre dagar efter det att vederbörande har anmält sitt intresse för vård.

Anf. 44 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Frågan vilka resurser polisen har för att ingripa mot exempelvis gatulangningen är självfallet viktig, och det är ju polismyndigheten själv som har att efter hand göra de avvägningar som behövs för de egna prioriteringarna. Regeringen ger ju inte detaljanvisningar om det.

Jag kan säga till Ingbritt Irhammar att jag vet att det har förekommit diskussioner mellan berörda myndigheter på det här området, även inom den aktionsgrupp som finns, och att polisen vid de överläggningarna har uttalat att man kommer att göra extrainsatser i sommar på detta område. Polisen har uppmärksammat tendenser som finns till ett ökat missbruk och är oroad över dessa.

Jag vill med anledning av den andra frågan säga att det inte finns någon uttalad målsättning i antal dagar, men att jag anser att det är självklart att kommunerna, som är de organ som i första hand har att bedöma dessa frågor

när ett ingripande snabbt skall göras, anstränger sig till det yttersta för att vederbörande skall komma under vård och behandling så fort som möjligt.

Prot. 1988/89:122
26 maj 1989

*Om åtgärder mot ökat
narkotikamissbruk*

Anf. 45 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag är väl medveten om att polisen själv prioriterar inom sitt område, men jag är också säker på att man inom regeringen vet att det finns en smärtgräns för prioriteringar när de grundläggande resurserna inte är tillräckliga. Det var därför som jag frågade om en utökning av antalet utbildningsplatser för poliser, vilket jag ser som en absolut nödvändighet för att man i framtiden skall kunna prioritera alla de viktiga områden som såväl centern som regeringen klart angivit bör prioriteras. Det var anledningen till att jag ställde frågan på den punkten.

Den andra frågan gäller målsättningen. Anledningen till att det är så viktigt att man skall kunna ta hand om ungdomar och andra med missbruksproblem inom ett fåtal dagar är att de är så känsliga att de lätt förlorar sin motivation igen. Det har därför från dem som har ansvaret för åtgärder för dessa missbrukare uttalats att det är nödvändigt att vården ges inom ett antal dagar.

Slutligen bara en snabb fråga: Kan vi få några besked om vad förslagen om särskilda bestämmelser om vård av unga kommer att gå ut på? Jag har hört sägas att kommunerna skall få ökat inflytande i detta sammanhang.

Anf. 46 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Den sista frågan kan jag inte svara på, eftersom ärendet är under beredning. Det pågår nu diskussioner med Kommunförbundet och Landstingsförbundet, och det är omöjligt för mig att exakt förutse vilka resultat dessa förhandlingar kommer att leda till. Regeringens avsikt är dock att det skall bli en förbättring. Det är det som man håller på att diskutera.

I frågan om vården vill jag säga att även om det inte har uttryckts ett önskemål i form av ett visst antal dagar är det regeringens intention att det skall finnas ett sådant samarbete mellan polis och socialtjänst att när polisen upptäcker att någon behöver vård, skall den omedelbart ta kontakt med socialtjänsten, och då skall socialtjänsten vara beredd att gripa in och göra sin insats.

Vad till sist gäller frågan om utbildning av poliser skedde det en ökning i årets budgetproposition av polisutbildningen. Men det tar en tid, ett antal år, innan en sådan förbättring märks ute på gator och torg. De mera kortsiktiga problem som vi nu diskuterar måste lösas genom extrainsatser redan i sommar.

Anf. 47 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Först något om poliserna. Det är riktigt att vi utbildar 600 poliser, men med denna utbildning får vi inga förbättringar vare sig på kort eller på lång sikt, eftersom över 800 poliser avgår per år. Man skulle möjligtvis kunna nå snabbare resultat genom att se till att de redan utbildade poliserna stannar kvar. Vi har också för detta ändamål föreslagit stimulansåtgärder till en kostnad av 10 milj. kr., som regeringen inte varit beredd att fullt ut ställa sig bakom.

Jag har också en fråga om s.k. § 12-hem för ungdomar med missbruk av större omfattning. Det förhållandet att det inte är staten som har ansvaret för dessa hem har varit ett stort problem. Därför har också ett flertal av dessa hem lagts ned, trots att de hade behövts i detta sammanhang. Finns det planer på att återföra ansvaret för dessa hem till staten?

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1988/89:661 om utbetalningen av ersättning till privatpraktiserande tandtekniker

Anf. 48 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat om jag är beredd att se över rutinerna för ersättning till de privatpraktiserande tandteknikerna. Enligt Gullan Lindblad är denna kår drabbad av den offentliga byråkratin genom ett krångligt och tidsödande redovisningssystem, vilket innebär att tandteknikerna inte får betalt från försäkringskassan förrän efter 45 dagar, ofta inte förrän efter 90 dagar.

Det är riktigt, som Gullan Lindblad säger, att de tandtekniska laboratorierna ofta får vänta en tid på sin ersättning från försäkringskassan. Orsaken till detta dröjsmål är dock inte den offentliga byråkratin representerad av försäkringskassan, utan det är tandläkaren eller landstinget som förorsakar dröjsmålet. Riksförsäkringsverket har vid några tillfällen gjort stickprovundersökningar som ger klara belägg för detta.

Eftersom det är tandläkaren som är ansluten till sjukförsäkringens ersättningssystem är denne också formellt ansvarig inför försäkringen. Till följd härav kan försäkringskassan utbetala ersättningen för tandläkarnas räkning till det tandtekniska laboratoriet först när tandläkaren sänt in den attesterade tandtekniska fakturan till kassan.

Eftersom det finns tandläkare som inte attesterar den tandtekniska fakturan förrän hela behandlingen är slutförd, kan det uppstå dröjsmål av det slag som Gullan Lindblad nämner.

Detta är givetvis inte tillfredsställande för de tandtekniska laboratorierna. Då någon anslutning av de tandtekniska laboratorierna till försäkringen inte är aktuell måste frågan lösas mellan laboratorierna och tandläkarna. Enligt vad jag känner till pågår sedan en tid överläggningar mellan Sveriges tandläkarförbund och Sveriges tandteknikers riksförbund i syfte att träffa ett s.k. standardavtal för att lösa detta problem.

Anf. 49 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret, som ger ett visst hopp för alla de privatpraktiserande tandtekniker som i dag är ganska bekymrade, ibland t.o.m. helt förtvivlade över att de under mycket lång tid får ligga ute med pengar och t.o.m. får låna dyrt kapital för att klara ruljansen, på grund av att de får vänta så länge på ersättningen för sitt arbete. Att jag tagit upp denna fråga beror på att jag som vice ordförande i socialförsäkringsutskottet och ledamot av riksdagen känner ett ansvar för

dem som är beroende av ersättning från det allmänna försäkringssystemet. Om dröjsmålen beror på den ena eller den andra byråkratien kan vi kanske strida om, men hur vi än vrider och vänder på saken är de privatpraktiserande tandteknikerna beroende av att ersättningen från den allmänna försäkringen fungerar. Såvitt jag förstår är socialministern och jag eniga om att det är viktigt att det blir en bättre tingens ordning på detta område.

Nu tycks någon form av avtal vara i sikte, och det är ju bra. Det är också angeläget att informationen härom tränger fram, för uppenbarligen vet inte många privatpraktiserande tandtekniker om att en sådan lösning är i sikte.

Ersättningsystemet borde vidare kunna förbättras. Det är visserligen tandläkarna som är anslutna till försäkringen, men ersättningen borde ändå kunna betalas direkt till tandteknikern i fråga, och Dentallaboratoriernas riksförening skulle kunna stå som garant för denna utbetalning vid en kontroll i efterhand. Alternativt kunde man gå den väg som tidigare tillämpats, nämligen att det i början på året utbetalas en schablonersättning, som sedan avräknas.

Ett avtal är dock nu på gång, och jag hoppas att ett sådant skall komma till stånd. Jag vill be socialministern att vara observant i denna fråga. Om så behövs återkommer jag med en ny fråga. Det är viktigt att de som det gäller får sin ersättning snabbt och att de inte behöver vänta flera månader på att den skall komma.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1988/89:670 om användningen av genteknik på människor

Anf. 50 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Karin Starrin har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att ange samhällets ramar för användning av genteknik på människa.

Karin Starrin hänvisar till tidningsuppgifter som säger att någon proposition om användning av genteknik på människa inte kommer att lämnas till riksdagen under pågående session.

Frågan om användning av genteknik på människa liksom bl.a. frågan om forskning på befruktade ägg från människa bereds för närvarande inom regeringskansliet. Innan förslag till lagstiftning lämnas till riksdagen kommer ytterligare diskussioner om utformningen av förslagen att föras. Jag vill dock allmänt stryka under att arbetet sker mot bakgrund av en restriktiv inställning till bruk av genteknik på människa. Det är min förhoppning att en proposition skall kunna lämnas till riksdagen under hösten 1989.

Anf. 51 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka socialministern för svaret. Anledningen till att jag har tagit upp denna fråga är att jag läste i en tidningsartikel att vi inte kunde vänta oss någon proposition i detta ärende nu under våren. Det var ändå det löfte jag fick av socialministern i februari

månad, när jag ställde en fråga med ungefär samma innehåll. Därför reagerade jag naturligtvis med stor besvikelse.

Utvecklingen inom detta område går mycket snabbt och intresset är mycket stort, inte bara från forskare, industrier och tillverkare, utan även från människor i allmänhet. Människorna börjar känna oro när de inte riktigt vet var vi står. Jag vill fråga socialministern om vi skall låta industrin gå vidare och styra utvecklingen. Jag hade förväntat mig att vi skulle ha ambitionen att det är riksdag och regering som talar om hur vi vill ha utvecklingen och hur vi vill att tillämpningen av den nya teknik man ständigt får fram skall ske. Jag kan inte tänka mig att socialministern heller är nöjd med att vi ständigt förlorar tid eller med att utvecklingen med ekonomiska förebilder styrs i den här riktningen. Jag tycker att det är hög tid att vi från riksdagen talar om hur vi skall ha det. Jag är besviken över att vi låter ytterligare tid rinna i väg.

Anf. 52 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det är i och för sig riktigt att, inte en proposition, men en lagrådsremiss var aviserad före sommaren. Så småningom skulle den resultera i en proposition till riksdagen. Detta byggde naturligtvis på den intention som Karin Starrin efterlyser, nämligen att politikerna skall sätta upp vissa regler för hur verksamheten med genteknik får bedrivas och i vilken omfattning den får bedrivas. Där är vi inte ett dugg oense.

Men under propositionsarbetets gång visade det sig vid kontakt med socialutskottet att man inom utskottet var intresserad av att få diskutera denna fråga ytterligare. Det är det enkla skälet till att det uppstått en viss försening. Vi har nämligen velat ställa upp på att ge den information som socialutskottets ledamöter ville ha innan propositionsarbetet slutförs. Om vi skall vara litet praktiska skulle jag rekommendera Karin Starrin att hålla kontakt med exempelvis sina egna partivänner i socialutskottet och få den information som de kan ha. Enligt vad jag förstår kommer de att ha något slags överläggning i denna fråga i nästa vecka.

Vi har alltså hållit igen slutförandet av propositionsarbetet för att diskutera vissa frågor som ledamöterna inom utskottet kan vilja väcka redan innan propositionen läggs fram.

Anf. 53 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag vill ändå fråga socialministern om han inte kan tycka att det är litet för mycket tid som vi har förlorat. 1984 lades utredningen om genetisk integritet fram. Som jag förstår det är man inte så mycket inne på just dessa frågeställningar i den proposition som nu är under utarbetande heller. Eller har jag missförstått det hela? Kommer man att behandla människans integritet och Hugoprojektet i den kommande propositionen?

Anf. 54 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag kan inte närmare gå in på vad propositionen slutgiltigt kommer att innehålla. Men bakgrunden till den finns i utredningen om genetik och normer. Även om det materialet är litet gammalt, det kan jag hålla med Karin Starrin om – det kom 1984 –, ger det en bild av vilka problem som diskuteras. Eftersom materialet är litet gammalt har sedan förnyade

kontakter tagits bl.a. med medicinsk-etiska rådet och en del andra organ som arbetar med dessa frågor. Jag kan i och för sig säga att det hade varit önskvärt att få detta ärende förelagt riksdagen för ställningstagande på ett tidigare stadium. Men förklaringen till att det tar litet tid är att det är relativt besvärliga avvägningar som måste göras i dessa sammanhang.

Anf. 55 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag håller med socialministern om att det är svåra avvägningar som måste göras i dessa frågor. Det är avvägningar som både är positiva och negativa. Att hitta ett precis lagom läge i de här frågorna är svårt.

Jag vill ändå fråga om just forskningsprojektet Hugo i alla fall följs av regeringen. Jag fick den uppgiften när vi debatterade denna frågeställning senast. Socialministern svarade då att regeringen följer den delen av frågeställningen om människans integritet. Det skulle vara intressant att få ta del av någon form av information om hur regeringen följer detta projekt, hur mycket man arbetar med det och hur långt man hittills har kommit.

Anf. 56 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Som jag tidigare har svarat Karin Starrin följer regeringen utvecklingen på detta område, och naturligtvis följer även de andra organen, exempelvis medicinska forskningsrådet, utvecklingen. Men i vilken utsträckning detta kan fångas upp i propositionen är jag faktiskt inte beredd att svara på i dag, speciellt inte som propositionen inte är närmare förestående än att den skall föregås av en lagrådsremiss. Det får visa sig i de fortsatta diskussionerna.

Anf. 57 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag får väl i det här läget nöja mig med den kommentaren. Men jag tycker att vi ändå skulle vara mycket betjänta av att få information om hur regeringen arbetade i just detta forskningsprojekt. Men det får vi återkomma till.

Jag har en annan fråga rent generellt. Hur bedömer socialministern hela den utveckling som sker på bioteknikområdet? Det var detta jag tog upp inledningsvis. Ser man de olika uppgifter om försök som kommer fram som oroande, tillfredsställande, spännande eller hur ser regeringen på detta?

Anf. 58 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det är uppenbart att vissa delar av gentekniken kan användas positivt för att bota och undvika sjukdomar. Men det finns naturligtvis också grenar av den där vi har anledning att se med en viss oro på de möjligheter som denna teknik ger. Som jag sade i svaret – det kan jag upprepa nu – är vår utgångspunkt i detta arbete att ha en restriktiv inställning. Det kommer att avspeglas i den kommande propositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om parlamentarisk insyn i utredningen om service, stöd och vård till psykiskt sjuka

Anf. 59 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat på vilket sätt det kommer att ges möjlighet till parlamentarisk insyn i den nya utredningen om service, stöd och vård till psykiskt sjuka.

Regeringen har den 11 maj i år beslutat att tillkalla en särskild utredare med uppgift att överväga och föreslå olika åtgärder för att en förbättrad och effektivare service och vård till psykiskt störda skall uppnås. Utredningen skall kartlägga situationen inom psykiatrin och utvärdera effekterna av förändringen från slutna till öppna vårdformer under 1980-talet. Utredningsarbetet kommer att bedrivas i samverkan med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet, socialstyrelsen, berörda patient- och anhörigorganisationer samt övriga berörda myndigheter och organisationer.

De flesta sjukvårdshuvudmän har målmedvetet arbetat med förändringar på detta område. Antalet patienter som varit intagna för sluten psykiatrisk vård har kunnat minska förhållandevis kraftigt under senare år. Utvecklingen av nya vårdalternativ har inneburit en bättre livskvalitet för många psykiskt störda. Generellt sett gäller dock att utvärderingen och uppföljningen har varit bristfällig när det gäller alternativa modeller för hur vården bör vara uppbyggd.

Den särskilda utredaren har tillkallats för att kartlägga situationen och utvärdera effekterna av förändringen inom psykiatrin. Särskilt skall utvecklingen mot de öppna vårdformerna studeras och analyseras. Arbetet skall utmytna i slutsatser och förslag som bör slutredovisas under år 1992.

Som framgår av min redogörelse är det primära syftet med utredningsuppdraget att följa upp utvecklingen och beskriva hur förändringarna påverkat de individer som berörts. För en sådan kartläggning lämpar sig en parlamentariskt sammansatt beredningsgrupp mindre väl. Jag kan emellertid försäkra att det kommer att ges rika tillfällen för alla berörda att ge synpunkter och påverka det fortsatta arbetet mot att förbättra samhällets service och vård till psykiskt störda, när kartläggningen och förslagen har lagts fram.

Anf. 60 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka även för detta svar.

Jag har inte ställt den här frågan för att kritisera att utredningen har tillsatts, utan snarare för att föreslå en god förankring hos medborgarna när det gäller dessa mycket viktiga men samtidigt mycket känsliga frågor inom psykiatrin. Att det är svåra frågeställningar visar inte minst det faktum att socialberedningens arbete med ett förslag till en tvångsvårdslagstiftning nu har dröjt fyra fem år utan att regeringen har kunnat lägga fram något förslag i det stycket.

Jag tycker att socialministern är litet väl optimistisk när han beskriver vad som har hänt inom psykiatrin. Det är helt riktigt att mycket stora strukturförändringar har skett inom den psykiatriska vården. Den ena institutionen efter den andra har lagts ned, men den kommunala socialtjänsten och hemtjänsten har tyvärr inte hängt med, utan människor har farit illa och gör så fortfarande.

Det sägs mycket i utredningen som är bra om bättre samarbete och finare samordning mellan vårdsektorn och andra samhällssektorer, om hur vi skall uppnå en bättre vård och service åt psykiskt störda och om att vi kan tillvarata samtliga resurser i samhället på ett bättre sätt. Inte minst är det viktigt att man ser över frågan rörande psykoterapeutisk och psykiatrisk kompetens inom vården.

Allt detta är bra, men jag hoppades att socialministern skulle säga att någon form av referensgrupp skulle tillsättas, som under arbetets gång kunde komma in och ge synpunkter i denna viktiga fråga. Är det inte möjligt att tänka sig en sådan lösning? Denna referensgrupp skulle kunna sammanträda kanske ett par gånger, och jag tror att det skulle göra det kommande arbetet med en proposition betydligt lättare.

Anf. 61 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Som jag sade i svaret syftar utredningen i första hand till en utvärdering och uppföljning. Jag är medveten om att det finns vissa brister, som Gullan Lindblad påpekar, just i uppföljningen. Det kommer väl att visa sig när utredaren gått igenom förhållandena. Då får vi det hela dokumenterat, och vi får ett bra underlag.

Det är klart att man, som Gullan Lindblad vet, använder olika utredningsformer för olika ändamål. I det här fallet tror jag att just det utredningsarbete som nu skall utföras kanske inte, som jag sade, är av den typ där man lämpligen använder sig av en parlamentarisk utredning. Det finns emellertid inget som hindrar att man i ett senare skede knyter någon parlamentarisk referensgrupp till utredningen. Jag vill inte ha någon mening om det i dag. Jag tycker att man först bör låta utredaren arbeta ett tag och se vad han kommer fram till. Jag utesluter inte att man i ett visst skede av utredningsarbetet skall kunna använda den metoden.

Anf. 62 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag håller med socialministern om att stora delar av detta arbete säkert görs bra med en s.k. expertutredning, och jag har den största tilltro till det arbete som kommer att utföras. Jag vet att ett stort antal människor – om jag har förstått rätt ett tiotal sakkunniga och ett tjugotal experter – kommer att knytas till utredningen, att arbetet skall ske i samverkan med de stora organisationerna osv. Men jag är tacksam för att socialministern tänker över detta med en parlamentarisk referensgrupp. Om man efter en tid kunde komma in och få en parlamentarisk insyn, skulle det göra att vi på ett helt annat sätt kunde förankra det här arbetet över hela linjen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 63 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Bengt Harding Olson har frågat mig om jag är beredd att vidtaga åtgärder för att säkra tillgången på platser vid de särskilda tillsynshemmen.

Att ungdomar hamnar i kriminalitet och missbruk är tragiskt, och samhället måste vidta åtgärder på många områden för att ge dessa ungdomar den vård och det stöd de behöver. Ett faktum är dock att statistiken visar att antalet ungdomar som begått brott har minskat något under de senaste åren. Däremot tycks det vara så att ett färre antal ungdomar begår ett ökat antal brott. Det tycks också vara så att denna förhållandevis mindre grupp ungdomar har en mera sammansatt och svårare problematik i dag.

För att kunna ge dessa ungdomar en adekvat vård fordras bl.a. ett mera differentierat vårdutbud vid de s.k. § 12-hemmen. Detta fordrar i sin tur ett förbättrat regionalt samarbete.

I de pågående förhandlingarna mellan staten och de båda kommunförbunden om ett nytt statsbidragssystem för missbrukarvården och ungdomsvården läggs särskild vikt vid vården av de mest utsatta grupperna.

Regeringen avser att återkomma till höstriktsdagen med en proposition om dessa frågor.

Anf. 64 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag får tacka socialministern för svaret.

Vissa ungdomar måste omhändertas på grund av kriminalitet eller drogmissbruk eller bådadera och då placeras de i s.k. tillsynshem. Problemet är att behovet av platser faktiskt ökar, men tillgången minskar. Det är dokumenterat bl.a. i en ständig köbildning till dessa hem. Alternativet blir då att man placerar ungdomarna i häkte, och det är ju en dålig lösning för de allra flesta ungdomar.

Jag varnade här i kammaren i februari 1988 för att platsbristen på tillsynshemmen skulle bli alltmer akut. Dåvarande socialministern Gertrud Sigurdsen föreföll inte alls oroad. Hon föreföll mest intresserad av statsbidrag och mindre av ungdomarna. I april i år, 15 månader senare, tycks verkligheten drabba regeringskansliet. T.o.m. justitieministern har blivit oroad över den, som hon säger, prekära situationen. Jag har nu fått ett svar av socialministern, ett svar som allmänheten förmodligen skulle kalla för ett typiskt politikersvar: utredning pågår, med ytterligare fördröjning som följd.

Jag vill fråga så här: Är socialministern åtminstone litet grand oroad över denna köbildning? Det skulle vara bra om även socialministern åtminstone ingick i de oroades skara över situationen. Vilken effekt kommer det nya LVU-förslaget att få? Kommer det att innebära ökade, minskade eller oförändrade krav på platser vid dessa tillsynshem?

Anf. 65 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Anledningen till att Gertrud Sigurdsen på sin tid svarade som hon gjorde var, såvitt jag kan förstå, att denna verksamhet bygger på avtal.

överenskommelser, mellan staten och kommunerna och landstingen. De gällande avtalen löper inte ut förrän 1989, som alltså är rätt tidpunkt att diskutera vilka förändringar som bör göras i den här verksamheten. Nu närmar vi oss avtalstidens utgång, och förhandlingar pågår i avsikt att få till stånd ett nytt avtal för de kommande åren. En anledning till att vi för dessa diskussioner nu är bl.a. att vi vill åstadkomma en förbättring av det slag som Bengt Harding Olson efterlyser. Eftersom förhandlingarna inte är slutförda kan jag naturligtvis inte säga exakt vad de kommer att resultera i, men jag kan gärna säga att ett av skälen till att regeringen har tagit upp detta med Kommunförbundet och Landstingsförbundet är att vi känner oss oroade av att vissa delar av verksamheten inte fungerar så som vore önskvärt.

Anf. 66 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag tackar för detta kompletterande svar. Det känns tryggt att veta att i varje fall nuvarande socialministern är oroad över förhållandena.

Det är klart att jag som jurist också anser att avtal skall hållas. Men samtidigt handlar det om våra ungdomars framtid, och då kanske man får handla efter vad som verkligen krävs.

Det var bra att socialministern antydde detta med statsbidragssystem. Men jag tycker att vi skulle kunna få litet mera kött på de benen – litet mer om vad det kommer att innehålla. Och framför allt: Skyller socialministern på kommunerna på samma sätt som justitieministern gör? Har man något som helst ansvar från statens sida, ett ekonomiskt ansvar eller i varje fall ett tillsynsansvar? Det är faktiskt angeläget att få reda på detta här och nu.

Anf. 67 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Nej, jag skyller inte på kommunerna. Det finns ingen anledning att göra det, för jag vet att de har sina svårigheter. Men staten tar ju sitt ansvar genom statsbidragen.

Det enda jag inte kan göra i dag är att förutskicka vad överenskommelsen slutgiltigt kommer att resultera i, eftersom tre parter är inblandade. Jag kan säga vad som är inriktningen från statens utgångspunkt – och det är att få till stånd en förbättring.

Kommuner och landsting kommer naturligtvis att kräva någonting i gengäld. Sedan får vi se, inför nästa avtalsperiod, vad vi kan åstadkomma för resultat. Men jag utgår från att samtliga inblandade parter har ett gemensamt mål, nämligen att den här vården skall fungera så bra som möjligt.

Anf. 68 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Ja, det är vi överens om, och det är ju bra om det blir en förbättring. Men kommer det att innebära att staten är beredd att ta ett ansvar utöver det ekonomiska, nämligen en form av tillsynsansvar?

Den tid som har gått förskräcker. Staten har passivt tittat på, medan kommuner och landsting destruerar den här viktiga vården och omhändertagandet av ungdomarna. Det har också fått till följd – vilket förhoppningsvis intresserar socialministern – problem när det gäller personalsituationen på tillsynshemmen. Personalen uppfattar situationen som utomordentligt osä-

ker, och närmast så att någon typ av nedläggning är på gång.

Det vore värdefullt om socialministern kunde säga någonting för att lugna personalen och undvika fortsatt personalflykt. Den här personalkategorin är utomordentligt kvalificerad och minsann inte lätt att hitta på marknaden. Den utbildas inte bara genom skolor och papper utan i verkligheten, tillsammans med dessa ungdomar.

Anf. 69 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Vi har inte från regeringens sida den utgångspunkten att det är fråga om någon avveckling av den här verksamheten. Som jag har sagt flera gånger nu, har vi den utgångspunkten att där det brister skall bristerna avhjälpas – och att det skall fungera bättre.

Men när det gäller ansvarsfördelningen är det inte så länge sedan ansvaret för denna verksamhet överfördes från staten till kommuner och landsting, och några ändringar i det avseendet har vi inte funderingar på.

När det gäller tillsynen har ju socialstyrelsen ett fortlöpande ansvar för att utöva tillsyn över den här vården, liksom mycken annan vård, och jag utgår från att socialstyrelsen aktivt utövar det ansvaret.

Anf. 70 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Det går naturligtvis inte att här besluta hur denna reform skall se ut – det inser jag fuller väl.

Men jag tycker i varje fall att man ännu en gång skall överväga vilket tillsynsansvar som skall ligga på regeringens sida. Som sagt: historien förskräcker.

Låt mig säga att jag tror att samhället – och då menar jag hela samhället – måste bära sitt ansvar. Man får inte svika de här ungdomarna för att de är litet annorlunda, för att de så att säga har kommit mitt emellan stolarna. Detta ansvar måste alltså alla ta – staten, kommunerna och landstingen. Jag är angelägen att framhålla att socialministern härvidlag tar ett särskilt ansvar för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1988/89:686 om rättsodontologtjänsten vid rättsläkarstationen i Stockholm

Anf. 71 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Anita Stenberg har frågat mig om de tidningsuppgifter stämmer som säger att rättsodontologtjänsten vid rättsläkarstationen i Stockholm skall dras in på grund av bristen på resurser.

Det finns en tjänst som rättsodontolog i Sverige. Tjänsten är placerad vid rättsläkarstationen i Solna, men rättsodontologen biträder även övriga rättsläkarstationer i landet.

Innehavaren av tjänsten avgår inom kort med pension. I samband med detta har socialstyrelsen övervägt om det finns anledning att ändra tjänstekonstruktionen. Man har bl.a. hållit överläggningar med odontologiska

fakulteten vid Huddinge sjukhus för att efterhöra möjligheterna att förena rättsodontologens tjänst med tjänst vid den odontologiska fakulteten för att på så vis stärka ämnets ställning. Det har visat sig inte vara möjligt. Socialstyrelsen har också vänt sig till föreståndarna vid rättsläkarstationerna för att få deras syn på lämplig tjänstekonstruktion.

Rättsodontologen har en mycket viktig uppgift att fylla. Enligt de uppgifter jag fått från socialstyrelsen har styrelsen för avsikt att snart återbesätta tjänsten, troligen med samma konstruktion som hittills.

Anf. 72 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag får tacka socialminister Hultström för svaret. Socialministern och jag diskuterade rättsodontologi här i kammaren den 14 februari i år. Då hade Sven Hultström ingen förståelse för mina krav. Då sade socialministern:

”Jag tror inte heller på Anita Stenbergs beskrivning, att mer eller mindre hela rättssamhället på detta område står och faller med huruvida det finns en fast tjänst eller om man har flera olika läkare i form av konsultinsatser för att utföra de tjänster som vi kan vara överens om är nödvändiga att göra i vissa undersökningar.”

Det har gått tre och en halv månad sedan dess. Nu har vi genom den tragiska flygolyckan vid Oskarshamn fått en klar uppfattning om hur en rättsodontolog arbetar. Vid olyckstillfället larmades rättsodontologen, som var på semester, och han hämtades till identifieringen med helikopter för att snabbt komma till olycksplatsen. Tack vare att flygbolaget kände till alla namnen kunde identifieringen ske via de förolyckades tandkort. Ändå var identifieringen svår – och kunde utföras just tack vare rättsodontologen och tandkorten.

Men vad hade hänt om olyckan skett en månad senare? Då hade rättsodontologen gått i pension, utan efterträdare. Jag tycker att det är otillständigt, sett ur arbetsmiljö- och trygghetssynpunkt, att tjänsten som rättsodontolog inte är återbesatt en vecka innan nuvarande innehavare avgår med ålderspension.

Jag vill i alla fall säga: Tack så mycket för det positiva svaret!

Anf. 73 Socialminister SVEN HULTSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av det senaste som Anita Stenberg sade vill jag bara framhålla, för att inte någon skall få intrycket att ingen finns som utför detta arbete, att om inte tjänsten blir tillsatt under sommaren – och det kanske den inte blir – kommer naturligtvis de vikarier som redan tidigare har funnits att tjänstgöra. Det är alltså inte så att verksamheten inte finns tillgänglig.

Anf. 74 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, men det krävs kontinuitet. Det måste alltså finnas en rättsodontologtjänst med kontinuitet. Såvitt jag förstår har socialstyrelsen numera insett det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om ingenjörutbildningen inom gymnasieskolan

Anf. 75 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Leif Marklund har frågat mig om jag är beredd att arbeta för att även orter med treårig teknisk linje i gymnasieskolan (T3) och med stort behov av teknisk utbildning ges möjlighet att bedriva den nya tvååriga ingenjörutbildningen i högskolan.

Frågan om den nya ingenjörutbildningens lokalisering diskuterades ganska ingående i den proposition (1988/89:90) om sådan utbildning som regeringen lämnade i början av våren, och som denna kammare tog ställning till så nyligen som i förrgår.

I propositionen framhöll regeringen att lokaliseringen måste avgöras genom en sammanvägning av väsentliga skäl, som var för sig kan peka i olika riktning. Närhet till utbildningen är viktig för den fortsatta industriella utvecklingen i landets olika regioner. Detta är ett av huvudskälen för en bred lokalisering av den nya utbildningen. Samtidigt är det ett kvalitetskrav att utbildningen hålls samman inom stabila och utvecklingsbara utbildningsenheter av tillräcklig storlek, som då inte kan bli alltför många i förhållande till den totala volym som utbildningen planeras få.

Den avvägning regeringen gjorde ledde till att ca 40 orter i propositionen föreslogs få en av riksdagen fastställd framtida permanent lokalisering av den nya ingenjörutbildningen. Riksdagen har också beslutat i enlighet med detta förslag. Jag är inte beredd att nu förordna en permanent lokalisering av utbildningen till ytterligare orter utöver de på detta sätt beslutade.

Samtidigt är det naturligtvis alldeles riktigt, som Leif Marklund har framhållit i sin fråga, att utbildning av detta slag har stor betydelse för orter som t.ex. Piteå. Genom den proposition som lades fram för ett år sedan om särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län m.m. (prop. 1987/88:86) skedde ju också en bestämd satsning i Piteå på utvecklingsresurser inom området för fiberarmerade polymermaterial. Bl.a. fick högskolan i Luleå en förstärkning av sitt forskningsanslag med 1 milj. kr. för att kunna medverka i denna satsning. Givetvis är frågan om utbildningsmöjligheterna i anslutning till en sådan satsning av stor betydelse.

Som det särskilt framhållits i propositionen om den nya ingenjörutbildningen – och som riksdagen lämnat utan någon invändning – har varje högskola ett ansvar för att inom sitt verksamhetsområde planera utbildningens geografiska förläggning med hänsyn till lokala förutsättningar och behov. Det finns alltså en möjlighet för ett universitet eller en högskola att förlägga utbildning till annan ort än högskoleorten, om tillgången till lärare, lokaler och utrustning kan säkras. Det utbildningsbehov Leif Marklund har pekat på bör därför enligt min mening närmast prövas av de berörda högskolorna och i en sådan planeringssamverkan med t.ex. länsstyrelser och kommuner som också betonats i propositionen.

Anf. 76 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret.

Jag är i stort sett tillfreds med svaret; jag hade inte hoppats få något annat svar i dag, men jag måste få tillstå att jag faktiskt tycker att svaret borde ha innehållit ytterligare en mening: att det inte bara ankommer på varje högskola att ta ansvar för att vidga utbildningen där det finns behov av det utan att det också föreligger skyldighet att göra det.

Låt mig gå tillbaka till grunden för ingenjörsutbildningen och titta på tidigare skrivningar, som också framgick av propositionen. Utbildning och forskning är en nyckelfaktor när det gäller den regionalpolitiska utvecklingen. Risken med att utbildningen koncentreras till högskoleorterna ligger i att man får en regional obalans inom sådana regioner som har ett stort behov av att kunna utveckla orter utanför de delvis överhettade områdena. Enligt vad jag förstår vilar ett stort ansvar på kommuner och högskolor när det gäller att komma överens om att lägga ut utbildningar utanför de orterna.

Syftet med min fråga är naturligtvis inte att hitta mer permanenta orter utan att åstadkomma en mer fast hållning när det gäller att ställa upp på utbildning utanför högskoleorter, även på sådana orter som i dag endast har T3-utbildning. Jag kan ta ett exempel från det lokala område som jag väl känner till, nämligen Piteå. Asea Brown Boveri har förlagt sin forskning och utveckling när det gäller plastkompositer till just det området. Jag är helt övertygad om att om vi kan ställa upp med utbildning och utbildad personal kommer vi att få en bra avknoppning från just det företaget. Jag vill därför ytterligare fråga om jag inte av utbildningsministern kunde få det svaret att man från högskolans sida bör ha en sådan skyldighet som jag tidigare talade om.

Anf. 77 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! I sakfrågan är Leif Marklund och jag överens om att det är angeläget att man i högskolorna med stort allvar prövar möjligheterna att förlägga utbildningen till olika orter.

När det gäller föreskrifter och skyldigheter måste jag till Leif Marklund säga att min erfarenhet av möten med norrbottningar är sådan att jag inte alldeles opåkallat är beredd att föreskriva nya skyldigheter. Jag litat mer på norrbottningens förmåga att i kraft av de beslutsramar som finns åstadkomma goda lösningar när man ger förutsättningar och möjligheter.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1988/89:664 om ägarkonstruktionen i en framtida tredje TV-kanal

Anf. 78 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig om jag har regeringens uppdrag att genomföra diskussioner om ägarkonstruktionen i en framtida tredje TV-kanal eller om det rör sig om privat konsultverksamhet inom mitt ansvarsområde.

Svaret på båda frågorna är nej. Jag har vid olika tillfällen talat med personer som har uttryckt intresse av att bedriva verksamhet i en eventuell sådan TV-kanal. Samtalen har tillkommit på dessa personers initiativ. Som ansvarig i regeringen för radio- och TV-frågor kan och bör jag föra sådana samtal utan att ha något särskilt uppdrag och utan att samtalen därför blir vad frågeställaren betecknar som privat konsultverksamhet.

Anf. 79 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga.

Självfallet skall utbildningsministern kunna föra samtal med olika personer och företag i det svenska samhället. Min fråga är föranledd av att jag fick i mina händer ett brev från Nordisk Television AB till utbildningsministern där det heter bl.a.: "Vi kommer att noga överväga de synpunkter Du framförde i samband med bedömning av den lämpliga ägarorganisationen. Vi räknar med att återkomma med information om den kompletterade ägarkretsen under det första halvåret 1989."

Det är helt uppenbart, herr talman, att det här rör sig inte bara om en allmän diskussion utan om att utbildningsministern uppenbarligen, så som Nordisk Television AB har uppfattat det, har framfört konkreta synpunkter på vilken företags framtida ägarkonstruktion bör vara, satt i relation till tillkomsten av en eventuell framtida tredje TV-kanal. Det är faktiskt någonting som bör dras fram i ljuset.

Först och främst bör man få svar på frågan: Vilka synpunkter är det som utbildningsministern har framfört till Nordisk Television AB? Vilka är det som skall gynnas genom en ny typ av ägarkonstruktion, som på något sätt skall underlätta för Nordisk Television vid tillkomsten av en tredje TV-kanal? Har utbildningsministern framfört motsvarande synpunkter på hur andra intresserade företags ägarkonstruktioner skall se ut?

Detta är frågor som är värda att ställa.

Det är bra om detta förebådar tillkomsten av en tredje TV-kanal, men det är oacceptabelt om den skall tillkomma i smyg, så att den faktiskt strider mot idén med en tredje TV-kanal, nämligen att den skall vara fristående och oberoende.

Anf. 80 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag konstaterar att jag faktiskt har svarat på Gunnar Hökmarks fråga. Han har frågat mig om jag har ett uppdrag att genomföra diskussioner med Nordisk Television AB eller om jag sysslar med privat konsultverksamhet. Jag har då svarat att jag inte haft något särskilt uppdrag – Nordisk Television har liksom ett stort antal andra företag kontaktat mig och har funnits representerat vid debatter där jag har medverkat och haft synpunkter på hur olika ägarkonstruktioner för svenska televisionsföretag lämpligen skulle kunna se ut. Det har jag framfört, framför allt i offentlig debatt.

Jag brukar vid mitt umgänge med andra inte ta betalt för att säga goddag, vilket möjligen är en överraskning för Gunnar Hökmark; det är möjligt att Gunnar Hökmark brukar göra det. Av det skälet blev jag något överraskad

av frågan om den privata konsultverksamheten.

Hade Gunnar Hökmark frågat vilken korrespondens som kan finnas och vilka registrerade handlingar som kan finnas i regeringskansliet rörande etableringen av nya TV-kanaler hade han självfallet kunnat få besked om det. Så sent som i går beslöt regeringen att avslå en framställning från en enskild företagare som i ett enkelt, 4-5-radigt brev erbjöd sig att med hög kompetens ta hand om en tredje kanal. Det var emellertid så litet underbyggt att jag i det sammanhanget inte ansåg det angeläget att föra några ytterligare diskussioner för att skaffa mig ytterligare och djupare information.

Anf. 81 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag har all respekt för att utbildningsministern i debatter framför sina synpunkter på hur olika företag skall kunna vara konstruerade. Men det är en väsentlig skillnad mellan det och hur man framför synpunkter i privata samtal med företrädare för företag som har ett mycket omfattande intresse av att få vara med och bilda en tredje TV-kanal.

I min fråga lyfte jag fram det faktum att utbildningsministern uppenbarligen befinner sig i diskussioner med ett bestämt bolag, nämligen Nordisk Television AB. När jag frågade om det rör sig privat konsultverksamhet, hade jag ingen annan misstanke än att det säkerligen var av rent ideell natur. Men det är givetvis av intresse för denna kammare och för allmänheten att få veta vilka synpunkter som därvid har framförts. Jag noterar att det är ingenting som utbildningsministern anser vara av intresse att svara på. Det skulle vara av intresse.

Anf. 82 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag svarar på alla frågor. Jag har i detta sammanhang faktiskt svarat på de frågor som Gunnar Hökmark har ställt till mig. Jag kan då knappast förebrås för att jag inte svarar på frågor som Gunnar Hökmark inte har ställt till mig.

Om Gunnar Hökmark är orolig för att jag har gått in i djupa förhandlingar med ett företag, kan jag ge ett mycket bestämt besked i denna kammare vid detta tillfälle att några sådana diskussioner har inte förts. Till företrädare för Nordisk Television, Karissima Television AB och för andra företag, har jag – även i slutna rum – redovisat samma synpunkter som jag har framfört vid debatter. Jag kommer att fortsätta att göra det. Jag kan försäkra Gunnar Hökmark att några förhandlingar om uppdrag har vi inte fört – varken jag eller någon annan av regeringens företrädare.

Anf. 83 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Vi kan konstatera en sak, nämligen att Bengt Göransson har inte haft regeringens uppdrag att framföra synpunkter till Nordisk Television AB om hur detta bolags framtida ägarkonstruktion bör se ut. Vi kan också konstatera att statsrådet har framfört sådana synpunkter som i alla fall av företrädare för det företaget anses vara direkt relaterade till möjligheterna att få vara med om att bilda en tredje TV-kanal.

Om detta inte är konsultverksamhet och rådgivande verksamhet, vet jag inte vad det är. Jag har inte på något sätt velat misstänkliggöra utbildningsmi-

nistern för att ta emot arvoden. I så fall ber jag verkligen om ursäkt. Jag tycker att det är oacceptabelt om utbildningsministern i dolda rum går in i diskussioner om hur ett bolag skall organisera sig för att kunna komma i fråga för att få delta i framställandet av en ny, tredje TV-kanal.

Anf. 84 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig för ordningens skull och för säkerhets skull understryka och upprepa: Jag har icke gjort några som helst uttalanden om vilken ägarkonstruktion Nordisk Television bör ha. Det överlämnar jag åt företrädarna för Nordisk Television att ha synpunkter om.

Jag kan däremot i en diskussion ha synpunkter på huruvida den ena eller andra ägarkonstruktionen är för mig acceptabel. Jag kan alltså svara på frågan om jag tycker att det är rimligt att ett amerikanskt ägarintresse representeras i svenska TV-företag. Det finns en rad sådana principiella frågor som jag kan svara på utan att för den skull ge råd åt något företag.

Företagen får dra slutsatser av de generella synpunkter som redovisas. Detta är faktiskt inte konstigare än att jag i diskussioner om skolfrågor svarar på huruvida den ena eller andra skolorganisationen kan antas överensstämma med läroplanens krav. Även på den punkten är jag beredd att svara på frågor utan att det kallas för konsultverksamhet.

Anf. 85 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag kan konstatera att Nordisk Television har skrivit till utbildningsministern. Man framför att man skall överväga de synpunkter som utbildningsministern har framfört i samband med samtal om den framtida ägarorganisationen av Nordisk Television. Det framgår också att man räknar med att återkomma med information om den kompletterade ägarkretsen under det första halvåret 1989.

Utbildningsministern må ursäkta, men detta tyder på en mer långtgående diskussion om den framtida ägarkonstruktionen i Nordisk Television AB än vad utbildningsministern här i kammaren ger sken av. Det är möjligen så att det går att konstatera i denna debatt att Nordisk Television AB har något komprometterat sin egen integritet i samband med den framtida diskussionen om hur en tredje TV-kanal skall se ut.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1988/89:665 om Stiftelsen Västerbottensmusiken

Anf. 86 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig om jag är beredd att medverka till att ekonomiska medel tillförs Västerbottensmusiken för att tillförsäkra dess fortsatta existens.

Jag ber att få hänvisa till mitt svar på fråga av Maggi Mikaelsson om statligt bidrag till Stiftelsen Västerbottensmusiken. Det svaret lämnades fredagen den 28 april 1989 – för fyra veckor sedan.

Anf. 87 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Dels är jag inte nöjd med svaret, dels tycker jag inte att det svar till Maggi Mikaelsson som statsrådet hänvisade till var tillfredsställande. Det är därför jag har ställt frågan igen.

För många av oss är konstnärligt och kulturellt skapande en viktig förutsättning för ett öppet och demokratiskt samhälle. Detta borde gälla oavsett var vi bor i landet. Tyvärr har opera och musikteater under århundraden varit förbehållna dem som bor i Stockholmsområdet och sydligare delar av Sverige. Äntligen fick vi i mitten av 1970-talet ett embryo till musikteater i Umeå, som nu utvecklas till fullständig verksamhet i och med att IDUN-Teatern har tagits i bruk som fast spelscen.

Men ekonomin för Norrlandsteatern är nu ohållbar. Statsrådet känner väl till att det finns ett underskott på 6,6 milj. kr. som har uppkommit under en 18-månadersperiod. Anledningen till underskottet var ju att avtalet vid överlämnandet av verksamheten till landstinget och kommunen inte var bra. Regionaliseringen kostade 3,8 milj. kr., och alla kostnader redovisades inte. Det synes inte ha förelagat någon kalkylerad budget från statsmaktens sida, utan en pott av pengarna hade satts av. Stiftelsen i sin tur var ej heller underkunnig om framtida konsekvenser.

Jag måste då upprepa frågan: Vad göra, herr statsråd? Skall kulturmörkret änyo sänka sig över Norrland? Vilken principiell inställning har statsrådet till de regionala musikteatrarna? Delar statsrådet mitt och folkpartiets mål om behovet av en decentraliserad verksamhet och det mål som jag först nämnde i mitt anförande? Tänker regeringen ta sitt kulturella regionalpolitiska ansvar?

Anf. 88 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Den fråga som Maggi Mikaelsson ställde och fick svar på för fyra veckor sedan är samma fråga som Ulla Orring har ställt i dag. Jag svarade:

”Landstingen övertog den 1 januari 1988 huvudmannaskapet för den regionala musikverksamheten. Det statliga bidraget till denna verksamhet fastställs genom årliga förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet. Det statliga bidraget till Västerbottens läns landsting för den regionala musikverksamheten uppgår 1989 till 12,4 milj. kr. Förhandlingar angående bidragets storlek för 1990 kommer att äga rum i höst.

Jag är inte beredd att nu föregripa dessa förhandlingar. De särskilda kostnadsomständigheter som kan föreligga för den regionala musikverksamheten i Västerbotten bör bedömas i det kommande förhandlingsarbetet. Vidare bör dimensioneringen av det statliga bidraget till Norrlandsoperan prövas i det reguljära budgetarbetet.”

Det reguljära budgetarbetet där detta prövades avslutades för en tid sedan i denna kammare. Då kan jag konstatera, Ulla Orring, att från folkpartiets sida föreslogs inga extra anslag för teatern i Västerbotten.

Däremot tog folkpartiet initiativ för att locka fram extra pengar till Operan vid Gustaf Adolfs torg. Ni gjorde den prioriteringen den gången, och utskottet accepterade den prioriteringen. Operan och Dramaten i Stockholm

hade alltså i det stycket företrädare framför Västerbottensteatern.

Jag är engagerad för Västerbottensteatern men kommer att se till att diskussionen om denna förs vid de tillfällen när vi möts i förhandlingar. Resultatet i dessa förhandlingar kommer att redovisas i proposition till riksdagen.

Anf. 89 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag har svaret till Maggi Mikaelsson framför mig. Som jag sade tidigare var jag inte alls nöjd med det svaret. Underlaget för det avtal som tecknades var inte adekvat. Det var brister i beräkningen av vad den nya musikteatern skulle kosta när det gäller den regionala verksamheten. Det var fråga om dels ökade lönekrav, som tillfredsställdes på ett visst sätt, dels bidrag till symfoniorkesterns aktörer och andra ökade kostnader, som inte blev täckta. Underlaget visade en siffra på 3,8 milj. kr.

När det gäller budgetarbetet och det beslut som riksdagen nyligen fattade hade folkpartiet i en motion äskat ytterligare anslag till musikteaterverksamhet i landet. Men det vann inte gehör. Jag har ännu inte fått svar på frågan: Skall kulturmörkret ånyo sänka sig över Norrland?

Anf. 90 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Nej, något kulturmörker sänks sannerligen inte över Norrland, bl.a. till följd av de mycket massiva satsningar som gjorts av den socialdemokratiska regeringen och av en riksdag, där socialdemokratin har kunnat spela en mycket väsentlig roll. Det har skett genom tillkomsten av spellokaler i Umeå och Luleå och genom tillkomsten av institutioner.

Det är viktigt att den formella gången blir riktig, och den fråga som ställs handlar om huruvida jag i riksdagen vid en frågestund är beredd att föra de förhandlingar som regering och riksdag, dvs. staten, skall ha med landstingen om ersättning, dvs. att jag i maj månad 1989 skall lämna besked om innehållet i budgetpropositionen 1990. På den punkten har jag sagt att jag i dag inte kan ge något besked. Det är såvitt jag kan förstå ett korrekt och förhoppningsvis också respektabelt svar i den procedurfråga som har aktualiserats.

Anf. 91 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Även kommuner och landsting bidrar ganska ordentligt till att verksamheten kan gå ihop. Men man befinner sig i en akut kris. Och erkänn, herr statsråd, att underlaget var alltför bristfälligt! Det fanns inget budgetunderlag i egentlig mening, utan det var en pott som man fördelade. Sedan tyckte man kanske att kommuner och landsting skulle ha det fortsatta ansvaret. Trots att detta bidrag nu skall fastställas i förhandlingar mellan förhandlingsnämnden och Landstingsförbundet, kan Sveriges kulturminister inte undandra sig ansvaret för att säkerställa Norrlandsoperans fortsatta existens. Det är i det avseendet jag vill ha ett svar, och jag tycker att statsrådet borde erkänna att underlaget var bristfälligt och måste rättas till.

Anf. 92 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag tror inte att underlaget var bristfälligt. Ulla Orring vet lika väl som jag att en av förklaringarna till de våldsamma kostnadsökningarna på teaterinstitutionerna är det avtal som träffades förra året, och de har alltså inte någonting att göra med budgeten vid övertagandet av institutionerna. Om det skulle vara så – vilket jag starkt ifrågasätter – att ett landsting eller en institution som övertar en verksamhet efteråt kommer och säger att man inte hade någon budget, måste jag säga att det ändå bör finnas någon kompetens hos den som tar över att bedöma huruvida det finns en budget eller inte. Det är naturligtvis inte på det sättet, Ulla Orring, att det saknas en budget. Det har i stället blivit ökade kostnader för en expansiv och framgångsrik verksamhet. Egentligen är det detta det handlar om. Vi får vid förhandlingar söka finna lösningar, så att vi kan säkra verksamhetens fortbestånd. Hur det skall gå till, kan jag faktiskt inte uttala mig om i dag.

Anf. 93 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! En sak är vi överens om, nämligen att det är en oerhört framgångsrik verksamhet som Norrlandsoperan bedriver i Umeå. Men erkänn, herr statsråd, att budgeten var felkalkylerad. Att kalkylera med ett reseanslag på 250 000 kr. för Norrlandsoperan är helt felaktigt. Om Norrlandsoperan skall resa ut med Rigoletto, är kostnaden 100 000 kr. per dygn. I operans uppgift ingår ju också att turnera i norra Norrland, och det gör operan med den äran.

Jag vidhåller att det vid överförandet inte fanns någon ordentlig budget. Regionmusiken t.ex. överfördes till Musikerförbundet från att tidigare ha tillhört ett annat förbund. Detta i sin tur medförde ökade kostnader för ob-tillägg och annat. Jag tycker inte att budgeten var korrekt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

19 § Svar på fråga 1988/89:676 om den planerade musikteatern i Göteborg

Anf. 94 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ingela Mårtensson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att säkerställa att den planerade musikteatern i Göteborg kommer till stånd.

Den breda uppslutning som jag hoppats på kring en ny västsvensk musikteater har tyvärr gått om intet. Skaraborgs läns landstings nej till medverkan har inneburit att även ett par andra landsting har uttalat tveksamhet kring sitt engagemang. För närvarande diskuteras ett antal alternativa förslag, som syftar till att rädda projektet. I dessa diskussioner deltar inte regeringen, och innan jag vet vilket resultat de kan ge, är jag inte beredd att nu uttala mig om dessa.

Anf. 95 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Kulturministern var ju mycket ivrig att komma upp i talarstolen för att läsa upp svaret. Tänk om kulturministern kunde vara lika ivrig att se till att vi får en musikteater i Göteborg.

Jag blev litet besviken på svaret att regeringen inte vill uttala sig i denna fråga och säga vad man tänker göra. Kulturministern bara konstaterar att regeringen nu inte deltar i diskussionerna. Men staten har ju ändå ett ansvar för kulturen även i de olika regionerna i Sverige.

Frågan om en ny musikteater i Göteborg har blivit en lång följetong. Jag skall inte sticka under stol med att även de kommunala politikerna har ett ansvar för att det dragit ut så här långt på tiden därför att man inte kunde bestämma sig för var teatern skulle byggas. Men när man nu har bestämt sig, trasslar i stället de kringliggande landstingen därför att regeringen bestämt sig för att dessa måste ställa upp till vissa delar för att staten skall satsa på teatern. Detta har gått om intet, och det har Karl Frithiofson nu konstaterat.

Kulturministern hänvisar också till de kringliggande landstingens bristande engagemang. Men att landstingen trasslar på det här sättet får ju inte leda till att hela projektet faller. Staten kan ju inte vara passiv bara därför att man ser att förutsättningarna för den modell man byggt upp nu inte riktigt finns. Därför tycker jag att staten måste ta ett större ansvar och se till att vi även på den västra sidan av Sverige har ett levande musikliv. Då är en ny musikteater av vital betydelse. Därför vädjar jag till kulturministern att ta nya initiativ för att det skall bli en ny musikteater i Västsverige.

Anf. 96 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ingela Mårtensson tycker att jag borde vara lika ivrig att lösa frågan om musikteatern som jag var att svara på hennes fråga. Jag ställer gärna upp i tävlan med Ingela Mårtensson och ganska många andra, både i denna kammare och annorstädes, när det gäller dokumenterad iver att lösa frågan, att ta initiativ och att med viss oförtröttlighet ta upp frågan. Jag tycker nog, Ingela Mårtensson, att jag har stuckit ut hakan mer än många andra, vilka har varit påfallande försiktiga i sitt engagemang för den här frågan. De har lämnat mycket litet eldunderstöd i den offentliga debatt som har förekommit.

Jag borde ha vunnit en viss respekt också hos Ingela Mårtensson för att jag tagit ansvar och engagerat mig och för att jag även har uttalat vissa förhoppningar om att frågan skall kunna lösas. Men jag konstaterar att det för ögonblicket pågår diskussioner i Göteborg, och jag vill gärna se vart de leder, innan jag går vidare.

Anf. 97 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag hoppas verkligen att kulturministern engagerar sig i den här frågan, så att vi kan se ett slut på den här planeringen och att ett nytt bygge verkligen blir av.

Jag vet inte riktigt vad kulturministern syftar på när han talar om diskussioner, och jag vet inte vilka som skall delta, eftersom landstingen nu har tagit ställning för att inte delta. I varje fall ställer Skaraborgs läns landsting inte upp, och någon möjlighet till stöd därifrån finns inte längre.

Vilka är det som skall se till att vi får fram pengar till en investering? Är det näringslivet som kulturministern hoppas på? Jag hoppas för min del att staten tar ett större ansvar för kostnaderna. Vi i folkpartiet är beredda att ställa upp och se till att den planerade musikteatern kommer till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1988/89:122
26 maj 1989

Om utbyggnad av Kristinebergs marinbiologiska station

20 § Svar på fråga 1988/89:681 om utbyggnad av Kristinebergs marinbiologiska station

Anf. 98 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Lars Leijonborg har frågat miljö- och energiminister Birgitta Dahl när regeringen avser att ge byggnadsstyrelsen i uppdrag att projektera den planerade utbyggnaden vid Kristinebergs marinbiologiska station.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag är väl medveten om de lokalproblem som föreligger vad gäller både Kristinebergs marinbiologiska station och Askölaboratoriet. Byggnadsstyrelsen kommer att snarast möjligt redovisa de åtgärder som bör vidtas, både i form av provisoriska och mer permanenta lösningar.

Vad gäller Kristineberg vill jag nämna att universitetet i Göteborg tillsammans med byggnadsstyrelsen för närvarande upphandlar en provisorisk barack för det akuta behovet. Man räknar med att kunna ta denna i bruk redan denna sommar. Utredningsarbetet med att ta fram en permanent lösning pågår parallellt. Så snart ett färdigt förslag föreligger är jag beredd att i vanlig ordning pröva frågan.

Anf. 99 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka Bengt Göransson för svaret. Jag är i stort sett tillfredsställd med det. Det tyder på att det finns en större vilja till handling i denna fråga än vad regeringen tidigare visat.

Havsmiljöforskningen var en mycket stor fråga i den senaste valrörelsen, och frågan om resurserna till Kristinebergs marinbiologiska station blev något av ett testfall. Jag tror därför att det finns ett ganska stort intresse hos allmänheten för hur den här frågan hanteras.

Det rör sig här om ett byggnadsobjekt av den storleken att det normalt inte är riksdagen som fattar beslut. Men under utbildningsutskottets behandling av denna fråga var det alldeles tydligt att det finns en majoritet i Sveriges riksdag för en utbyggnad i Kristineberg.

Statsrådet säger att "så snart ett färdigt förslag föreligger är jag beredd att i vanlig ordning pröva frågan". Vid en sådan prövning kan det väl vägas in att riksdagen enhälligt har sagt att den förutsätter att regeringen vidtar snara åtgärder på det här området.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om studiemedelsreduktionen vid feriearbete

Anf. 100 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Lars Leijonborg har frågat mig om jag är beredd att vidta några åtgärder för att vid reduktion av studiemedel mildra effekterna av inkomster som intjänats under sommaruppehållet.

I det nya studiemedelssystem som gäller sedan vårterminen 1989 kan den studerande ha en årlig bruttointkomst om drygt 36 000 kr. utan att studiemedlen reduceras. Rätten till studiemedel bortfaller helt vid en årsinkomst som överstiger 125 000 kr. Reglerna medför att en studiemedelstagare som tjänar 36 000 kr. under ett år får ett genomsnittligt nettobelopp efter skatt som utslaget under årets alla tolv månader uppgår till drygt ca 6 200 kr. per månad. Dessutom har många studerande därutöver rätt till bostadsbidrag. De studerande har således en högre ekonomisk ersättning än vad många förvärvsarbetande får nöja sig med.

Reglerna för reducering av studiemedel tar hänsyn till att de studerande ofta har inkomster under sommarferierna. Det s.k. fribeloppet, som anger vid vilken inkomst reduceringen av studiemedel påbörjas, är således högre för höstterminen än för vårterminen.

Jag anser vidare att det är rimligt att bidragsdelen reduceras före lånedelen. En proportionell reduktion av bidrag och lån skulle innebära att även den med inkomster upp till 125 000 kr. per år skulle få rätt till studiebidrag. Det kan knappast hävdas att studerande med sådana inkomster är i behov av ett bidrag för att kunna studera.

Jag avser mot denna bakgrund inte vidta några åtgärder för att ändra reduceringsreglerna för studiemedel.

Anf. 101 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag tackar Göran Persson för svaret. Jag tror att vi har rätt lika utgångspunkter när vi talar om studiemedelssystemet, nämligen dels att den reform som nyligen genomfördes i allt väsentligt är mycket bra, dels att det är av intresse för kvaliteten i utbildningen att de studerandes arbete vid sidan av studierna reduceras jämfört med hur det förhållit sig under senare tid. Icke desto mindre är jag något bekymrad över den slutsats statsrådet drar i svaret. Studiemedelssystemet bygger på att studenterna skall arbeta under ferierna. När statsrådet säger att studenterna kan uppnå inkomster som är högre än löntagares, utgår han vid beräkningen från att de får studiemedel under nio månader och att de har arbetsinkomster under tre månader. Om det förhåller sig så, börjar studiemedlen reduceras vid ett mycket blygsamt extraarbete. Studenterna finner då att nästan hela bidraget faller bort, och det tycker jag är mycket olyckligt.

Studiemedelsutredningen var inne på att reduceringen skulle vara 30 % när årsinkomsten översteg fribeloppsgränsen, men reduceringen blev nu 50 %, vilket har gjort detta problem mer akut. Jag vill fråga statsrådet om inte också han har mött signaler om detta och om inte också han känner sig något bekymrad över att man kan få 100 % i margineffekt, om man också räknar med de reducerade bostadsbidragen.

Anf. 102 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Man skall naturligtvis vara försiktig när man uttalar sig om den här typen av system. Självfallet kommer också studiemedelsystemet så småningom att vara moget för en översyn. Vi skall dock komma ihåg att reglerna fastställdes nyligen och att de trädde i kraft inför innevarande läsår. Mot den bakgrunden ser jag nu ingen anledning att se över systemet.

Jag tycker att Lars Leijonborg något underskattar beloppet 36 000 kr. Det är dagens fribelopp i systemet. Den som har feriearbete under tre månader kommer väl av och till upp i en inkomst på över 36 000 kr., men de flesta studenter lär inte spräcka den fribeloppsgränsen. Vad Lars Leijonborg nu tar upp som ett problem lär därför inte vara något större bekymmer för dem.

Trots det vill jag inte bagatellisera frågan. Alla marginaleffekter i denna typ av system leder så småningom till att systemen vittrar sönder. Vi skall därför vara uppmärksamma på utvecklingen. Men just nu ser jag inget behov av att vidta någon förändring.

Anf. 103 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Den genomförda studiemedelsreformen är bra. Den punkt som jag här har berört var den enda punkt där folkpartiet riktade avgörande kritik mot reformförslaget. Det som därefter har hänt bekräftar att vi hade rätt.

Vi i folkpartiet har diskuterat olika lösningar, av vilka den ena är att helt slopa fribeloppsgränsen. Men det blir relativt dyrt. En annan tänkt lösning är att finna ett system där man exkluderar inkomster som intjänas under sommarmånaderna.

Jag tycker som sagt att det som har hänt efter reformens genomförande visar att vi haft rätt i vår kritik och att det finns anledning att ytterligare överväga denna punkt i reformen.

Anf. 104 Statsrådet GÖRAN PERSSON:

Herr talman! Att exkludera sommarmånaderna i systemet är verkligen mycket besvärligt. Att helt ta bort fribeloppsgränsen kostar, som Lars Leijonborg sade, mycket pengar, uppskattningsvis drygt 50 milj. kr. Om de pengarna finns tillgängliga, är det inte säkert att de skall användas på det sättet för att ge maximal effekt för studenterna.

Jag tror också att vi skall vara försiktiga när vi bedömer de reaktioner på systemet som har kommit. Vårt intryck är att det i huvudsak fungerar bra. Mot den bakgrunden vill jag inte ställa en förändring på den aktuella punkten i utsikt. Men jag kommer, som jag sade förut, att noggrant följa utvecklingen.

Anf. 105 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag håller med Göran Persson om att det finns en del administrativa problem med att exkludera inkomster intjänade under sommarmånaderna. Jag håller också med honom om att ett slopande av fribeloppsgränsen blir ganska dyrt. I själva verket lär det kosta mer än vad Göran Persson sade.

Min erfarenhet är att studenterna tycker att det införda studiemedelssystemet på det hela taget är mycket bra. Men de har en allvarlig invändning, vilken har märkts under de gångna månaderna och kommer att märkas än mer när de planerar för sommararbete. Den invändningen gäller just fribeloppsgränsen. Även om de båda nämnda lösningarna innebär en del problem är min slutsats att någon förändring i fråga om fribeloppsgränsen måste göras. Jag är övertygad att vi så småningom hamnar i en situation där vi måste göra något åt detta problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1988/89:677 om ett nytt system för brottspåföljd

Anf. 106 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Bengt Harding Olson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att garantera att det lagförslag om behandlingen av psykiskt störda lagöverträdare som bereds i regeringskansliet nu kommer på utlovad tidpunkt.

Lagförslaget utgör en del av en större reform, som även omfattar lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård och de rättspsykiatriska undersökningarna. En viktig fråga för reformen är hur den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten skall organiseras i framtiden. När det gäller denna fråga har det tyvärr visat sig finnas problem som gjort att hela projektet kommit att fördröjas på ett olyckligt sätt.

Jag delar Bengt Harding Olsons uppfattning om att det är viktigt att det läggs fram ett lagförslag om behandlingen av de psykiskt störda lagöverträdarna, och jag kan försäkra att jag för egen del vill verka för att lagstiftningsarbetet inte skall fördröjas ytterligare.

Anf. 107 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det är ytterligare ett kapitel i en till synes oändlig följetong angående psykiskt störda lagöverträdare.

Uppenbarligen finns ett behov av ett nytt påföljdssystem. Ett sådant måste förena gärningsmannens behov av vård med allmänhetens behov av samhälls skydd. Det är det bästa sättet att förebygga återfall i brottslighet, och det är till fördel för alla, särskilt presumtiva brottsoffer.

Departementets handläggning är inte bara osedvanligt långdragen, vilket inte säger litet, utan också härresandc. Justitieminister Sten Wickbom utlovade 1986 att det skulle läggas fram ett förslag 1987. År 1987 utlovade justitieminister Anna-Greta Leijon att ett förslag skulle komma 1988. Gertrud Sigurdson sade våren 1988 att ett förslag skulle komma sommaren 1988. Men ännu har inget förslag lagts fram. Nu är det sommar, men inte 1988 utan 1989.

Innan svaret kom på min fråga undrade jag vad justitieministern nu skulle utlova. Svaret blev: "inte fördröjas ytterligare". Det tackar jag naturligtvis särskilt för. Men man måste ändå fråga om det går att lita på det beskedet. Jag hoppas att t.o.m. justitieministern förstår att det är befogat att jag hyser

en viss skepsis om resultatet. Det minsta jag anser mig kunna begära är en precisering i tiden av begreppet "inte fördröjas ytterligare". Är det nästa år, nästa sommar eller senare?

Prot. 1988/89:122
26 maj 1989

Om översyn av reglerna om skadestånd vid ideell skada

Anf. 108 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Som Bengt Harding Olson vet har förhandlingarna mellan staten och landstingen avbrutits i frågan om att föra över den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten till landstingen. Regeringens förhoppning är att förhandlingarna skall kunna återupptas snarast, så att en lösning på organisationsfrågan inte behöver skjutas upp ytterligare. Då skapas det förutsättningar att genomföra hela reformen på området. Någon närmare precisering av när det kan ske vill jag för dagen inte göra.

Anf. 109 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Det är verkligen trist att det hela skall fördröjas på detta sätt. Jag är naturligtvis medveten om att det är någon sorts konflikt mellan socialdepartementet och justitiedepartementet. Men den här frågan är så angelägen att man får lov att försöka lösa den. Man har också varit nära en lösning. Efter en utfrågning i maj 1986, om jag inte missminner mig, presenterades en skiss till lösning. Vad innehöll den skissen? Det är faktiskt angeläget för oss i riksdagen att få reda på det, så att vi känner till vilken färdriktning justitieministern har tänkt sig.

En lagrådsremiss har också varit nära avsändande per post eller bud. Varför stoppades den? Det är högst angeläget att vi får kännedom om justitieministerns färdriktning. Detta förhållande kommer att fördröja ikraftträdandet av den nya lagstiftningen på ett mycket olämpligt och klandervärt sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1988/89:679 om översyn av reglerna om skadestånd vid ideell skada

Anf. 110 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Bengt Harding Olson har frågat mig om regeringen avser att genomföra en översyn av reglerna om skadestånd vid ideell skada.

Svaret är ja. Regeringen har beslutat att bemyndiga mig att tillkalla en kommitté med parlamentariskt inslag för att se över reglerna om ersättning för ideell skada i samband med personskada m.m. Kommitténs huvuduppgifter blir att överväga om den nuvarande ersättningsnivån bör höjas, vilka ersättningsprinciper som bör tillämpas och hur normer för att bestämma ersättningen skall fastställas.

Jag avser att inom kort utse ledamöter i kommittén.

Anf. 111 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka så mycket för svaret. Jag har lagt ner utomordentligt stor omsorg på att formulera min fråga för att någon gång få

Prot. 1988/89:122
26 maj 1989

*Om reglerna för verk-
ställighet av utvisnings-
beslut*

höra justitieministern svara ja och inte bara nej när jag ställer frågor. Jag tackar för det ja som jag fick.

Utgångspunkten är ju att kriminalitet ofta drabbar brottsoffret hårt på många olika sätt. Man blir ekonomisk drabbad genom att man förlorar ägodelar. Man drabbas praktiskt genom det arbete som krävs för att röja upp efteråt. Man måste göra anmälan till polisen och kontakta försäkringsbolaget. Det största lidandet ligger emellertid i själva kränkningen av den personliga integriteten – ofta ett lidande av psykisk art.

Gällande rätt begränsar möjligheterna till att få s.k. ideellt skadestånd, dvs. för sveda, värk, lyte och men. Ersättningen skall också inkludera lidande och obehag liksom vissa olägenheter i övrigt. Riksdagen beslutade hösten 1986 om att en förbättring måste ske och om att en översyn skulle göras på initiativ av regeringen. Nu har det gått två och ett halvt år sedan dess, och regeringen har ännu inte kommit i gång med denna översyn. Jag fick här besked om att man skall utse ledamöter inom kort. Jag skulle också på den punkten vilja ha en precisering. Är det rimligt att man skall dröja två år med att ge direktiv? Är det rimligt att man skall vänta ytterligare sex månader för att kunna tillsätta en kommitté? Är frågan om brottsoffrens situation sådan att den kan betraktas som en struntfråga? Är justitieministern nöjd med denna handläggning?

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1988/89:642 om reglerna för verkställighet av utvisningsbeslut

Anf. 112 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att vidtaga åtgärder så att polisen inte hindras i sin verksamhet i vad det gäller att verkställa utvisningar på grund av tydligen alltför oklara regler.

Frågan tar sikte på en händelse som nyligen utspelades i riksdagens lokaler.

Polisens verksamhet hindras inte i detta avseende av de bestämmelser som nu finns.

Polislagen säger:

”För att söka efter person som med laga stöd skall omhändertas får polisen bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller annat ställe som disponeras av honom. Om det finns synnerliga skäl anta att han uppehåller sig hos annan får polisen bereda sig tillträde även dit.”

Några särskilda regler med avseende på riksdagen föreligger inte.

Anf. 113 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. När jag ställde min fråga riktade jag den till justitieministern, eftersom det inte fanns några skäl i världen för att ställa den till ministern för utlänningsfrågor.

Under tre veckor har nu denna fråga tydligen bollats mellan olika departement innan någon velat ta itu med frågan och besvara den. Det är

svårt att ställa följdfrågor till ett statsråd som egentligen inte har med saken att göra.

Låt mig ändå säga att jag i och för sig inte kan ställa frågor till talmannen, som till viss del är orsak till denna händelse, då en person som bröt mot gällande lag fick en tillfällig asyl i riksdagens lokaler. Det är anmärkningsvärt att riksdagsledamöter som är medlemmar i Sveriges lagstiftande församling struntar i de beslut som fattats i denna kammare.

Herr talman! Jag vill därför fråga: Kan inte vi som är ledamöter av denna kammare följa fattade beslut, hur kan vi då begära att Svensson på gatan skall göra det?

Jag skall inte ställa fler följdfrågor, men jag vill dock uttrycka en liten önskan om att det skulle vara passande om det citat ur polislagen som statsrådet anförde kunde sättas upp för allmän kännedom i samtliga partiers korridorer.

Anf. 114 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Det är riktigt att det kan diskuteras vem som skulle svara på den här frågan. Å andra sidan är jag helt övertygad om att oavsett vilket statsråd som hade svarat, hade det enkla svaret blivit just det citat ur polislagen som jag nyss läste upp. Även frågeställaren är uppenbarligen inne på att detta också i hög grad är en fråga för riksdagen själv att diskutera. Förslaget som Sten Andersson i Malmö framförde vore mig fjärran att kommentera. Det är i hög grad en fråga för riksdagen själv.

Anf. 115 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är helt klart att detta är en fråga för riksdagen. Jag tror också att det är en allmän principiell fråga, där mer än en människa utanför detta hus har undrat över hur ledamöterna av denna kammare har kunnat agera på det sätt som man har gjort.

Fru statsråd! Det är ju så att man ställer en fråga till det statsråd som man tror handlägger de ärenden som det gäller inom området. Jag trodde att polisens rättigheter och skyldigheter var en angelägenhet för antingen justitieministern eller civilminister Bengt K Å Johansson. Men nu var det tyvärr inte så.

Jag vill än en gång säga att jag hoppas att det sätts upp ett anslag med citatet ur polislagen i riksdagens lokaler, så att vi vet vad vi har att rätta oss efter.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1988/89:645 om åldersgränserna för vissa uppdrag i statliga nämnder

Anf. 116 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Lars Ernestam har frågat socialministern om han i framtiden generellt skall undanta personer som uppnått pensionsåldern från statliga uppdrag som ordförande eller vice ordförande i nämnder som utses av

regeringen. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Svaret på Lars Ernestams fråga är nej.

Från principiell synpunkt är det väsentligt att inga övre åldersgränser gäller för offentliga uppdrag. Jag vill erinra om att regeringen 1980 utfärdat en förordning (SFS 1980:541) om förbud mot åldersdiskriminering vid tjänstetillsättning m.m. Förbudet gäller också statliga uppdrag.

När det gäller personer som inte bara uppnått pensionsåldern utan under en kommande mandatperiod även passerar 70-årsgränsen får en bedömning göras i varje enskilt fall om ett omförordnande bör ske.

Då Lars Ernestam, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Ylva Annerstedt i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 117 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag får tacka civilministern för svaret, som jag tycker är något tveeggat. Bakgrunden till frågan är de signaler som kommit från flera håll om att riksförsäkringsverket fått instruktioner från regeringen om att det inte kommer att utses några ordförande eller vice ordförande som fyller 70 år under mandatperioden. Denna inställning är något märklig med tanke på att vi nu har tagit bort den s.k. 70-årsregeln t.ex. för nämndemän. Så sent som i november förra året behandlade konstitutionsutskottet en motion som tog upp frågan om åldersgränser för ledamöter i taxeringsnämnderna. Konstitutionsutskottet hänvisade då till att åldersgränserna för nämndemän och för ledamöter av domkapitlet var borttagna samt att det inte fanns något förslag om åldersgränser för ledamöter i de nya skattenämnderna.

Nu visar det sig att regeringen tydligen går tvärtemot den utveckling som sker på detta område. Hälsa och aktivitet är helt individuellt. Vi anser det tokigt att en politiskt aktiv person plötsligt skall vara diskvalificerad för medborgerligt arbete bara för att hon eller han råkar fylla 70 år.

Nu säger civilministern i svaret att det skall göras en bedömning i varje enskilt fall huruvida ett omförordnande bör ske. Då vill jag fråga: Vilka konkreta åtgärder tänker civilministern vidta för att undanröja de signaler som riksförsäkringsverket anser sig ha fått om att inte någon som har fyllt eller skall fylla 70 år under mandatperioden kan komma i fråga som ordförande eller vice ordförande i dessa nämnder?

Anf. 118 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt hur Ylva Annerstedt kan beteckna svaret som tveeggat. Mitt svar var nej, och det är väldigt entydigt. När det gäller bakgrunden till frågan är det möjligt att den har varit litet oklar för frågeställaren. Det som uppenbarligen har föranlett frågan är att det har framställts som om det skulle ha gått ut direktiv om att ingen skall utses efter 70 års ålder. Det är inte korrekt. Riksförsäkringsverket har hört sig för om hur man skall förfara om en ordförande eller vice ordförande uppnår 70 års ålder under förordnandeperioden. Verket fick då svaret att man i så fall vill ha ytterligare ett namnförslag, så att man kan välja mellan den som har

passerat 70-årsgränsen eller kommer att göra det och en yngre kandidat. Det tycker jag är ett riktigt och bra förfarande. Det har således inte gått ut något formellt meddelande.

Anf. 119 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det svaret får man inte när man talar med de personer som har att utse dessa poster. Man får då beskedet att det inte kan komma i fråga att utse någon som har fyllt 70 år. Vi för vår del anser att det är helt fel.

Jag skulle då vilja ha ett besked från civilministern om vilka åtgärder civilministern tänker vidta för att undanröja de tveksamheter och missuppfattningar som helt uppenbart råder hos riksförsäkringsverket.

Anf. 120 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Det finns inga tvetydigheter. Mitt svar är entydigt. Det finns en förordning om att åldersdiskriminering vid tjänstetillsättning inte skall förekomma.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1988/89:660 om rekryteringen av personal till den offentliga sektorn

Anf. 121 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat mig om regeringen överväger att använda affärstidslagstiftningen som ett instrument för att underlätta rekryteringen av personal till den offentliga sektorn.

Svaret är nej.

Anf. 122 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag får tacka civilministern för svaret. Det var i alla fall ett klart besked.

Bakgrunden är, vilket framkommer i min fråga, det märkliga uttalande som har gjorts av det socialdemokratiska socialborgarrådet i Stockholm om att ett stopp för de fria affärstiderna skulle ge personal till vården. Folkpartiet har vid en lång rad tillfällen poängterat att de fria affärstiderna måste vara kvar. Med de förändringar som vårt samhälle har gått igenom är det nödvändigt att man kan handla på lördagar och söndagar. När skall annars familjer med en eller två heltidsarbetande föräldrar kunna handla? Skall det ske på hemvägen från dagis kl. 19 med två trötta och hungriga småbarn? Det är naturligtvis fullständigt orimligt. Det är dessa familjer som drabbas om affärerna tvingas minska sitt öppethållande.

Drabbas gör också de som i dag arbetar på lördagar och söndagar och inte kan arbeta på andra tider. De som nu arbetar i handeln gör det därför att de tycker om det och för att tiderna passar dem. Om de ville arbeta i vården, skulle de redan göra det.

I inledningsanförandet vid Landstingsförbundets kongress i Malmö sade civilministern så här om sin egen och regeringens uppgifter i fortsättningen:

”Den andra stora uppgiften är att på olika sätt fördjupa medborgarrollen, att bli mer lyhörda för medborgarnas behov och önskemål, att lyfta fram valfriheten och skapa system som bättre motsvarar morgondagens krav på delaktighet och demokratiskt inflytande.” Jag får tolka civilministerns svar så att detta också gäller handelns konsumenter.

Anf. 123 Civilminister BENG T K Å JOHANSSON:

Herr talman! Frågan gällde rekrytering av personal till den offentliga sektorn. Jag har svarat på den frågan.

Ylva Annerstedt vill nu diskutera affärstidslagstiftningen. Jag tycker att det är respektabelt att socialborgarrådet i Stockholm funderar över hur man skall kunna rekrytera och behålla personal i den offentliga sektorn. Det är en mycket svår situation i Stockholm, och även i Stockholms län. Jag tycker inte att detta är en framkomlig väg, men jag är beredd att diskutera olika vägar.

Regeringen lade för sin del i kompletteringspropositionen ganska nyligen fram förslag som är ägnade att påverka situationen. Det föreslås att man skall ha olika avgifter på den privata tjänstesektorn och den kommunala sektorn. Det är ett sätt att försöka påverka situationen. Enligt min mening har den privata tjänstesektorn tagit till sig för stor del av de befintliga personalresurserna. Det här är en viktig fråga som handlar om den offentliga sektorns personalförsörjning.

Anf. 124 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Den modell som civilministern nu diskuterar – nämligen att man skall lägga straffskatt på de privata arbetsgivarna – har vi från folkpartiet klart avvisat. Jag skulle dock önska att civilministern vidarebefordrade de övriga förslag till hur man skall förbättra personalrekryteringen i den offentliga sektorn som civilministern redovisade i Malmö. Han sade då nämligen att man inom den offentliga sektorn bör bedriva en bättre personalpolitik, man skall se till att behålla den personal som redan finns och man måste ta bort alla de deltidsanställningar som t.ex. finns inom sjukvården.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1988/89:682 om påtalade brister i medelsförvaltningen hos statliga myndigheter

Anf. 125 Civilminister BENG T K Å JOHANSSON:

Herr talman! Lars Leijonborg har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av det växande antalet s.k. orona revisionsrapporter i statsförvaltningen.

Med anledning härav vill jag säga följande.

RRV granskar årligen ca 350 myndighetsbokslut.

Sedan år 1986, när RRV tog över hela ansvaret för den statliga redovisningsrevisionen, har antalet orona revisionsberättelser legat på ca 15 per år.

I de flesta fall rättar myndigheterna själva till de brister som finns.

I andra fall har regeringen tagit initiativ till särskilda utredningar för att rätta till uppkomna brister.

Jag vill för egen del deklarera att en revisionsberättelse som pekar på allvarliga brister i medelsförvaltningen givetvis inte bör få bli liggande utan åtgärd.

Anf. 126 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på min fråga. Jag tycker att det är bra, men otillräckligt.

Det är bra att statsrådet klart deklarerar att sådana här revisionsberättelser måste följas upp med åtgärder. Jag tror dock att det i första hand bygger på en felaktig verklighetsbild. De jag har talat med i riksförsäkringsverket har nämligen bilden att problemen med medelsförvaltningen i statsförvaltningen har ökat. Det är litet svårt att göra en jämförelse eftersom systemet ändrades 1986, men allt tyder på att antalet orena revisionsberättelser har ökat.

Begreppet ansvarsfrihet existerar inte i statsförvaltningen. Det är dock helt klart att skulle sådana här revisionsberättelser förekomma i privata företag, skulle det i många fall leda till att styrelserna inte fick ansvarsfrihet. Jag tycker att detta tyder på att regeringen måste ta ett större ansvar i dessa fall och utöva regeringsmakten starkare. Man måste se till att de ämbetsverk som i vissa fall år efter år negligerar revisionsanmärkningar verkligen vidtar åtgärder med anledning av anmärkningarna. Jag tror också att problemen måste åtgärdas på ett annat sätt, nämligen genom att tillgången på kvalificerade ekonomer måste bli större i statsförvaltningen. I en revisionsberättelse för rikspolisstyrelsen påpekar RRV just att resurserna för den ekonomiska förvaltningen måste förstärkas både kvantitativt och kvalitativt. Jag vill gärna fråga civilministern om han delar den bedömningen att vi utöver de insatser som nämns i svaret också måste åtgärda själva medelsförvaltningen i de olika myndigheterna.

Anf. 127 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag tänkte först att jag skulle spara riksdagen tid genom att inte läsa upp hela svaret; det var onödigt långt. Men där finns vissa synpunkter som hör till bilden och som jag gärna vill anföra. Jag tror inte att Lars Leijonborg och jag har olika syn på detta. Det är oerhört viktigt att den revisionsverksamhet som bedrivs på RRV också följs upp när det kommer till åtgärdssidan. Jag tycker att det är bra att RRV ägnar detta ett betydande intresse och följer upp de revisionsrapporter man avlämnar, förutom att vi i regeringskansliet och även myndigheterna skall göra det.

Jag vill peka på att det pågår ett betydande utvecklingsarbete inom statsförvaltningen när det gäller budgetprocessen och medelsförvaltningen. Detta syftar till att vi skall få en effektivare medelsförvaltning och verksamhet när det gäller budget och ekonomi.

Vid ett regeringssammanträde i går antog regeringen direktiv till en översyn av redovisningsrevisionen. Där skall bl.a. tas upp frågan om att förbättra kontrollen av myndigheterna och att utveckla dialogen mellan redovisningsrevisionen och regeringskansliet. Vi behöver t.ex. gå igenom vid

vilken tidpunkt revisionsberättelsen skall avlämnas och till vem och vilka, så att man kan få en bättre överensstämmelse mellan de synpunkter som finns däri och det regeringen anför i t.ex. budgetpropositionen inför riksdagen, så att man därvid kan kommentera bl.a. de rapporter som RRV lämnar.

Anf. 128 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! I en revisionsberättelse för bostadsstyrelsen sägs: "I likhet med vad som anförts i revisionsberättelserna för de senaste sju åren har den interna kontrollen i bostadsverkets system och rutiner för låne- och bidragshantering p g a resursbrist även under 1987/88 varit behäftad med väsentliga brister. Detta har medfört att respektive anslag för bl a räntebidrag i många fall och med ansenliga belopp har ianspråktagits på felaktiga grunder." – Jag vill påpeka att det här rör en verksamhet med miljardomsättning. Det handlar alltså om mycket stora belopp.

Det civilministern anför är bra. Jag tror dock att det därutöver är nödvändigt att både se över de ekonomiska rutinerna i ämbetsverken och se till att ämbetsverken får de resurser som behövs för att på ett kvalificerat sätt handha de mycket stora belopp som ämbetsverken nu hanterar.

Anf. 129 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON

Herr talman! Det kan i vissa enstaka fall gälla resurser. Men i allmänhet gäller det nog i första hand att man är uppmärksam på de synpunkter RRV kommer med och att man vidtar erforderliga åtgärder. Jag åtar mig naturligtvis, såsom bevakare av den statliga redovisningsrevisionen, att se till att det sker på ett bra sätt, i den utsträckning jag kan påverka.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1988/89:654 om följderna för småföretagare av rullande elavstängning

Anf. 130 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat hur regeringen avser garantera berörda småföretagare utkomstmöjligheter vid "temporär rullande elavstängning".

En vägledande princip för regeringens arbete är att vårt energisystem skall kännetecknas av en säker tillförsel. Detta gäller både energi och effekt.

Situationen i Sverige är för närvarande mycket god vad gäller tillgång på energi och god vad gäller tillgång på effekt.

Kraftindustrin gör själv bedömningen, att även om vi åter skulle få ett extremt väderläge, som det som rådde i januari 1987, kommer elbelastningen att kunna klaras utan bortkopplingar eller ransoneringsar.

Skulle effektbrist trots allt uppträda har kraftföretagen lagt upp en rutin, benämnd roterande bortkoppling. Avsikten med rutinen är att vid akut effektbrist vidmakthålla effektbalansen, så att inte storkraftnätet slås ut. Rent praktiskt går det till så att vissa geografiska områden kopplas bort från nätet under ett par timmar. Därefter kommer kraften tillbaka till dessa

områden, samtidigt som andra områden kopplas bort för några timmar. På detta sätt håller man på tills effektbristen upphört. Roterande bortkoppling har hittills inte behövt tillgripas i Sverige.

Går vi sedan över till regionala och lokala effektbristsituationer, som t.ex. kan uppstå till följd av fel i överföringsnätet, bör det nämnas att det i vår nuvarande ellag inte nämns något om leveransskyldighet vid en bristsituation. I stället får elleverantören i sådana fall grunda sig på de av Svenska elverksföreningen och konsumentverket gemensamt utarbetade allmänna bestämmelserna. I dessa sägs att kraftleverantören i händelse av energi- och effektbrist får fördela tillgänglig kraft mellan sina abonnenter.

Miljö- och energidepartementet har inlett en brett upplagd översyn av ellagstiftningen för att bl.a. komplettera den i fråga om störningsberedskap.

Småföretagare med verksamheten förlagd till den egna bostaden kommer i och för sig att påverkas av bristsituationen i samma utsträckning som hushåll och övriga elabbonenter i bostadsområdena. Det är emellertid ytterst osannolikt att en bristsituation skall uppstå.

Anf. 131 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag får tacka miljö- och energiministern för svaret. Det är ganska uppmuntrande just nu, med den situation vi har. Men en bristsituation kan uppstå. Det är klart att man blir orolig om man tjänar sitt levebröd i bostaden. Jag tycker kanske att det, när man från Vattenfall föreslår en åtgärd av detta slag, endast visar att man inte har särskilt mycket aning om hur verkligheten ser ut i dag. Ganska många av landets småföretagare har sin verksamhet förlagd i anslutning till den egna bostaden. Det kan vara i källaren, i garaget eller i ett rum i anslutning till själva bostaden. Människor som har lyssnat till de senaste årens uppmaningar om att starta eget har nu sin verksamhet hemma. Hur skall de sköta sitt jobb om detta förslag förverkligas? Det är klart att de är oroliga.

En åtgärd av detta slag har ytterligare en effekt. Den slår extra hårt mot kvinnor, eftersom kvinnor startar eget i hemmet i mycket större utsträckning än män. Det kan tyckas att ett par timmars bortkoppling, som ministern redovisade, inte skulle betyda så mycket. Men med t.ex. den datorisering vi nu upplever blir det fullständigt förödande. Ganska många kvinnor har t.ex. bokföringsbyråer hemma och sköter allting med dator. Det skulle alltså få mycket förödande konsekvenser.

Jag konstaterar också att ministern redovisar att man har inlett en brett upplagd översyn av ellagstiftningen. Man skall bl.a. komplettera den i fråga om störningsberedskap. Jag skulle gärna vilja ha ett besked från ministern om att man i denna översyn också tar med möjligheten att skydda småföretagare för denna typ av ingrepp.

Anf. 132 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Självfallet kommer så att ske. I själva verket angav jag redan i mitt svar att ett av syftena med den nu inledda översynen är att försöka hitta goda lösningar på denna typ av problem, inte minst mot bakgrund av det som Ylva Annerstedt talar om, nämligen datoriseringen.

Jag vill jämföra det vi nu talar om med de insatser som gjordes särskilt med

tanke på jordbrukarna med anledning av de erfarenheter vi gjorde i samband med den stora störningen vintern 1983. Vi gjorde ganska många goda erfarenheter då. Då införde man ett system med reservaggregat i organiserat samarbete med jordbrukarnas egna organisationer. Jag skall inte gå för långt in på detaljerna här. Jag tror nämligen att man måste söka andra tekniska lösningar. Men detta är hanterbara problem, som vi självfallet tar allvarligt på. Vi kommer att eftersträva att hitta lösningar på dem.

Får jag till sist säga, herr talman, att det paradoxalt nog är på det sättet att den mycket ambitiösa beredskap som kraftföretagen har – vi har t.o.m. förberett ett system för en situation som sannolikt inte kommer att inträffa – nog i onödan har skapat oro hos en del människor. Jag hoppas att Ylva Annerstedt hjälper mig att lugna de människor som är berörda.

Anf. 133 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag är mycket glad för det mycket positiva svar som Birgitta Dahl har lämnat.

Jag undrar emellertid om det är möjligt att lämna en tidsplan för denna översyn. Är resultaten nära förestående eller måste vi vänta länge på att översynen skall bli färdig?

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1988/89:655 om skärpta regler mot miljöfarliga utsläpp

Anf. 134 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig när regeringen tänker föreslå ändringar av rådande ordning där tillsynsmyndigheterna accepterar att den som utövar miljöfarlig verksamhet själv sköter mätningar av utsläppen. Hon har som exempel nämnt att företaget Neste Oxo, som under hösten 1986 överskred sina utsläppsgränser, inte kunnat överbevisas om brott därför att mätutrustningen varit dålig.

Jag får inte uttala mig om förhållandena i det enskilda fallet, eftersom de straffrättsliga frågorna avgörs av åklagare och domstolar.

När det gäller kontrollen av miljöfarlig verksamhet har reglerna nyligen ändrats i syfte att skärpa och effektivisera tillsynen, och ytterligare ändringar träder i kraft den 1 juli i år. Jag vill därför svara Annika Åhnberg genom att redogöra för regelsystemet och för de ändringar som genomförts och kommer att genomföras.

Miljöskyddslagens regler innebär att den som utövar miljöfarlig verksamhet är skyldig att anpassa verksamheten till miljöskyddslagens krav. Det är hans skyldighet att se till att han iakttar tillåtlighetsreglerna och övriga villkor för verksamheten. Ett sådant ansvar medför att han måste bygga upp en egenkontroll i tillräcklig omfattning. Han är också skyldig att lämna uppgifter om verksamheten till tillsynsmyndigheterna. Det strider därför inte mot miljöskyddslagens bestämmelser att den som utövar miljöfarlig verksamhet själv kontrollerar verksamheten och lämnar rapport till tillsynsmyndigheten.

digheterna om kontrollen. En sådan ordning står inte heller i motsatsställning till en aktiv myndighetstillsyn.

En effektiv egenkontroll förutsätter att det finns ett kontrollprogram som närmare reglerar hur kontrollen skall utövas. Därför infördes år 1987 en ny regel i miljöskyddslagen om att tillsynsmyndigheten om det behövs skall meddela föreläggande om undersökningar och kontroll enligt ett kontrollprogram. Det är också straffbart enligt miljöskyddslagen att inte följa vad som föreskrivs i ett kontrollprogram och att lämna oriktiga uppgifter till tillsynsmyndigheterna.

Den 1 juli i år skärps reglerna om egenkontrollen. Enligt en ny bestämmelse i miljöskyddslagen är den som utövar miljöfarlig verksamhet skyldig att utöva kontroll av verksamheten. Om det finns tillstånd till verksamheten, måste han också varje år lämna in en särskild miljörapport till tillsynsmyndigheten.

Till slut vill jag nämna att en parlamentarisk utredning nu skall se över hela miljöskyddslagstiftningen.

Då Annika Åhnberg, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Ylva Johansson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 135 YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar miljö- och energiministern för svaret på Annika Åhnbergs fråga. Frågan gäller hur miljötillsynen skall fungera. Jag tror, liksom Birgitta Dahl, att vi måste acceptera en hög grad av självkontroll i företagen, annars får vi en fullkomligt ohanterlig kontrollbyråkrati. Men denna självkontroll ute på företagen måste ju sedan i sin tur kunna kontrolleras av samhället. I det aktuella fallet har koncessionsnämnden angett villkor för verksamheten som gjort det omöjligt att i efterhand juridiskt komma åt företaget.

Neste Oxo tillverkar råvaror för polyesterindustrin, en verksamhet som i alla sina led innebär stora miljöproblem. Koncessionsnämnden tillät Neste Oxo att överskrida den tillåtna nivån för utsläpp av kolväten under högst fem timmar i sträck. Under en lång period hösten 1986 visade mätinstrumenten på alldeles för höga halter av kolväten. Länsstyrelsen polisanmälde då företaget. Men det har nu blivit klart att det inte blir något åtal. Anledningen är att mätinstrumenten endast registrerar utsläppen momentant och inte kontinuerligt. Det kunde alltså inte bevisas att utsläppen var för höga hela tiden utan endast vid de tidpunkter då värdena avlästes. Dessutom var mätutrustningen otillförlitlig och behäftad med stor osäkerhet vid varje mätning.

Jag förutsätter att de skärpningar av reglerna för egenkontrollen som statsrådet nämner kommer att innebära att möjligheterna att i efterhand åtala företag som överskrider de tillåtna gränserna säkras. Jag hoppas att vi i fortsättningen skall slippa sådana situationer som den med Neste Oxos otillräckligt kontrollerade kolväteutsläpp. Det får naturligtvis inte vara möjligt för företag att slippa undan åtal genom att använda en dålig mätteknik.

Jag skulle dessutom önska att sådana kontrollinstrument användes som omedelbart larmar eller avbryter processen vid för stora utsläpp.

Om Forsmarkslagret

Anf. 136 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill understryka att jag fortfarande inte uttalar mig om det enskilda fall som jag enligt grundlagen inte har rätt att uttala mig om.

Det är just det förhållandet att många tillstånd, villkor och kontrollprogram har varit för otydliga för att man i praktiken skall kunna följa upp kontrollen från myndigheternas och domstolarnas sida som har lett till de skärpningar i lagen och dess tillämpningar som är följden av förra årets riksdagsbeslut med anledning av regeringens miljöpolitiska proposition. Självklart är det meningen att detta också skall tillämpas i praktiken. Och vi har som väl är redan börjat se en förbättring. Det är också den här inställningen som ligger bakom den allmänna översynen i parlamentarisk form av miljölagstiftningen som nu kommer i gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1988/89:656 om Forsmarkslagret

Anf. 137 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag är beredd att medverka till att en offentlig vetenskaplig granskning kommer till stånd angående Forsmarkslagret.

Denna frågeställning har tidigare varit föremål för behandling i riksdagen och är så även under årets riksmöte. I näringsutskottets betänkande 1987/88:40, s. 66, finns en redogörelse för den prövning som föregått de beslut som lett fram till att Forsmarkslagret tagits i drift.

Just den typ av redovisning som Gudrun Schyman efterlyser har regeringen bemödat sig om att ta fram. Myndigheterna har i sin granskning av underlagsmaterialet anlitat utomstående experter. Besluten i olika instanser har föregåtts av ett omfattande remissförfarande. Kärnkraftinspektionens och strålskyddsinstitutets granskning finns dokumenterade i särskilda rapporter.

Regeringen har i sina beslut betonat att en eventuell förslutning av förvaret inte får ske utan regeringens tillstånd.

Jag gör ingen annan bedömning än den riksdagen tidigare kommit fram till, nämligen att frågan om anläggningens tillkomst har noggrant och på ett omfattande sätt prövats i vederbörlig ordning. Prövningen har – vilket jag särskilt vill framhålla för Gudrun Schyman – varit offentlig.

Anf. 138 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka Birgitta Dahl för svaret. Jag antar att även Birgitta Dahl har läst det upprop som jag refererade till i min fråga. Jag antar också att Birgitta Dahl har sett vilken massiv opinion av mycket kunniga miljö- och naturintresserade personer som står bakom det, en ovanligt bred samlning faktiskt med en sällsynt enighet i denna fråga.

I uppropet sägs det att oavsett om man är för eller emot kärnkraft måste man vara överens om att avfallet skall förvaras på bästa möjliga sätt.

Birgitta Dahl hänvisade till en mängd utredningar som har gjorts. Men parallellt med de beslut som har fattats och parallellt med de utredningar som har sagts gälla för expertutlåtanden och liknande finns det hela tiden en kritik från utomstående experter. Och den kritiken har, såvitt jag förstår, växt under den senaste tiden. När en så bred opinion och så många oberoende och kunniga experter på detta område ställer sig upp och uttalar sig kritiskt finns det behov av den här typen av offentligt förhör om Forsmarkslagret. Om nu Birgitta Dahl är så säker på att de beslut som har fattats är de riktiga, vad finns det då att förlora på ett förhör?

Anf. 139 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Självfallet har jag läst uppropet, eftersom det har skickats till mig också. Jag kan bara konstatera att jag, med all den respekt jag har för de organisationer som finns här, inte delar deras uppfattning.

Jag välkomnar en diskussion. Den är nödvändig i sådana här svåra frågor, det behövs en kritisk granskning hela tiden. Samtidigt vill jag påminna Gudrun Schyman om någonting som är väldigt viktigt, nämligen att vi icke bidrar till att skapa en föreställning om att de myndigheter som är satta att granska säkerheten i de här mycket allvarliga frågorna icke skulle drivas av oväld. Vi får icke underkänna dem, diskreditera dem genom oöverlagda påståenden. Jag har den största respekt för kärnkraftinspektionens och strålskyddsinstitutets oväld. De har dessutom i arbetet just med dessa frågor på ett alldeles ovanligt sätt inbjudit till yttranden från en rad fristående experter. Det är väldigt viktigt att de skyddas mot att på olika sätt få sin auktoritet försämrad, särskilt eftersom det icke till någon del är befogat.

Anf. 140 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag tycker att det sista Birgitta Dahl sade lät litet oroväckande. För mig låter det ungefär som att man skall lägga munkavle på de organisationer som nu har uttalat sig kritiskt och på de experter som uttalar sig kritiskt. Det finns dess värre när det gäller kärnkraftsfrågan och hela den nukleära frågan en genomgående trend att man vill lägga munkavle på de experter som vågar vara kritiska. Det finns en rad exempel som vi har uppmärksammat inom både miljörörelsen och energirörelsen. Det är ingen rolig utveckling, tycker jag.

Jag kan inte förstå annat än att det bästa sättet att få respekt för dessa myndigheter från offentligheten och från allmänheten är att ha så stor öppenhet i diskussionen som möjligt och att mötas i ett åsiktsutbyte utan fördomar från vare sig den ena eller den andra sidan. Det är bara detta man begär.

Anf. 141 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det är inte sant, som Gudrun Schyman säger, att man försöker lägga munkavle på någon. Vad jag vänder mig emot är att vi skulle ha en politisk överprövning i någon form av säkerhetsmyndigheternas beslut. Det skulle vara någonting ytterligt farligt. Jag kommer att värna om dessa myndigheters integritet med all den kraft jag har.

Anf. 142 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag menar inte, Birgitta Dahl, att vi skall ha en politisk överprövning av de beslut som har fattats. Men jag menar att man måste vara på det klara med att de beslut som har fattats är riktiga och att beslutsunderlagen är fullständigt korrekta. Det råder inte enighet om detta i dessa frågor. Eftersom det är så viktiga frågor med så långtgående konsekvenser för så många människor, måste man vara otroligt aktsam. Det tror jag faktiskt vi är överens om, Birgitta Dahl och jag. Då tycker jag att man måste se till att också tillfredsställa den oroliga delen av opinionen. Det många är väldigt oroliga över är t.ex. att detta är en prototyp i full skala. Försök har aldrig tidigare gjorts. Det är en sak som många känner sig starkt oroade över. Och det finns väl all anledning att göra det. De flesta andra stora industriprojekt brukar man faktiskt testa först och se om de verkligen håller. Det har man inte gjort här.

Anf. 143 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Den här anläggningen är faktiskt föremål för en fortlöpande mycket sträng tillsyn. Den är inte lämnad att fungera för sig själv. Som jag sade i mitt svar får icke en slutgiltig anslutning och andra typer av slutliga åtgärder vidtas utan en ny särskild prövning. Det är inte ens självklart att man kommer att försluta den för alltid när den en gång kommer att vara fullt utnyttjad, utan man förser den kanske med en kontinuerlig övervakning även därefter.

Anf. 144 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag förstår att man inte har kunnat ta slutgiltig ställning till hur den slutgiltigt skall se ut, eftersom det fortfarande finns så många frågetecken kvar. Vi som är oroliga över att den här anläggningen ändå kommer att tas i bruk på det sätt som här förespeglats vill att man är på det klara med hur den kommer att se ut i slutändan, innan man börjar i första ändan. Jag tycker att det är en ganska rimlig begäran. Man skall veta var flygplanet skall landa, innan man sätter sig i det. Det har vi hävdat inom kärnkraftsmotståndsrörelsen hela tiden. Det har visat sig att vi faktiskt hade rätt från början. Vi kommer att få rätt även i det här fallet. Med tanke på de massiva erfarenheter som har gjorts borde man hejda sig.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1988/89:666 om sovjetiska fosforutsläpp i Östersjön

Anf. 145 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig vad regeringen tänker göra för att inte ytterligare dumpning av fosforbomber skall ske i Östersjön.

Som Annika Åhnberg själv påpekat utgör den dumpade fosformängden ett mycket litet tillskott jämfört med övriga källor, varför problemet i första hand inte kan betraktas som ett närsaltsproblem. Däremot finns det självklart en rad andra problem förknippade med dumpningen.

Miljöfrågor beträffande Östersjön regleras mellan Östersjöländerna i den s.k. Helsingforskonventionen. Samtliga Östersjöns strandstater är medlemmar i konventionen. Dumpning av annat än muddermassor i de vatten som omfattas av konventionen är förbjuden. Vid dumpning av muddermassor måste tillstånd ha meddelats av den lokala tillståndsgivande myndigheten. Dock omfattas inte medlemsländernas inre farvatten av konventionen.

I det nu föreliggande ärendet har, enligt uppgift från Helsingforskommissionens sekretariat, med största sannolikhet dumpningen skett på det som benämns inre farvatten. Det är dessutom möjligt att dumpningen skett av misstag och i strid mot gällande lokala bestämmelser. Frågan utreds för närvarande inom Sovjetunionen.

Dumpningen har i dagarna diskuterats inom ramen för Helsingforskommissionen och kommer vidare att diskuteras vid ett möte i juni, då sekretariatet träffar ordföranden för kommissionen samt de olika ordförandena för kommissionens samtliga kommittéer. Därefter kommer regeringen att ta ställning till behovet av ett eventuellt särskilt agerande från Sveriges sida.

Förutom mot bakgrund av vad som stadgas i Helsingforskonventionen, kan ett agerande ske med stöd av det avtal om miljösamarbete som nyligen upprättats mellan Sverige och Sovjetunionen. Möjligheten att ta upp frågan med Sovjetunionen kommer att finnas i samband med min resa längs den baltiska kusten i höst, tillsammans med den sovjetiske miljöministern.

Då Annika Åhnberg, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Ylva Johansson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 146 YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka miljö- och energiministern för svaret på Annika Åhnbergs fråga.

Som redan sagts är det inte mängden fosfor som i första hand föranlett frågan. De sovjetiska bombernas 20 ton fosfor är bara en bråkdel av den mängd fosfor som varje år släpps ut i Östersjön. Men jag menar att det är principiellt viktigt att reagera mot att haven används som en soptipp, där man kan bli av med en mängd problem som man inte vill veta av. Även om dumpningen skett i Sovjetunionens inre farvatten och även om Sovjetunionen säkert har problem med att kontrollera sin egen militärs agerande, flyter fosfor med ytvattnet så att svenska fiskare på t.ex. Gotland blivit oroad. Miljöproblemens lösning kräver naturligtvis internationellt samarbete, och jag kan bara önska att det skulle handla litet mindre om ord och litet mer om konkret handling.

Herr talman! Jag är mycket nöjd med statsrådets svar, och jag är glad att Birgitta Dahl, såsom jag tolkar svaret, kommer att ta upp frågan med Sovjetunionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om behandlingskapaciteten för miljöfarligt avfall

Anf. 147 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Karin Starrin har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att öka behandlingskapaciteten för miljöfarligt avfall.

Det är en aktuell och viktig fråga som Karin Starrin tar upp. Bristen på behandlingskapacitet för det miljöfarliga avfallet är ett stort och synnerligen allvarligt problem.

Regeringen inbjöd i mitten av mars övriga riksdagspartier till en överläggning med miljövårdsberedningen för att diskutera denna och flera andra svåra avfallsfrågor. Jag nämnde där inledningsvis att frågorna rörande det miljöfarliga avfallet har diskuterats relativt litet i förhållande till övriga avfallsproblem. Det gäller såväl behandlingskapacitet som utrymmen för lagring och kontroll över mängder och flöden. Jag upplevde vid mötet en öppen och positiv attityd till att finna en rikstäckande lösning på detta komplexa problem. För att på lång sikt komma till rätta med problemet att ha en tillräcklig behandlingskapacitet gäller det naturligtvis i första hand att minska mängden miljöfarligt avfall som behöver omhändertas. Det sker både genom att mängden och farligheten hos avfallet minskar. Detta innebär en del omställningar inom industrin, och här måste producentansvaret i fortsättningen spela en mer avgörande roll.

När det gäller den akuta behandlingsbristen, som frågan avser, måste kapaciteten ökas. Lokaliseringen av en utbyggnad är här det stora problemet. Enligt vad jag har fått uppgifter om har det inom SAKAB förberetts en kapacitetsökning. Men man kommer inte längre förrän lokaliseringsfrågan är löst. SAKAB har anmält detta till regeringen. Regeringen kommer att ge en särskild utredningsman i uppdrag att lämna förslag till en lösning på lokaliseringen av en framtida utbyggd behandlingskapacitet för miljöfarligt avfall. Frågan skall behandlas snarast möjligt, så att de överhängande problemen kan lösas.

Till sist vill jag nämna att frågorna kring det miljöfarliga avfallet ingår i regeringskansliets pågående arbete med en översyn av avfallshanteringen i stort. En viktig del i detta arbete är det förslag till ändring i renhållningslagen som har presenterats i en departementspromemoria, som gick ut på remiss i onsdags. Enligt förslaget läggs ansvaret för all avfallshantering på kommunerna.

Anf. 148 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag tackar dels för i går, dels för detta svar.

Vi befinner oss i en krissituation. Det svar som jag har fått i dag av miljö- och energiministern kan tolkas som ett instämmande på den punkten vad gäller mängden miljöfarligt avfall, som bara ökar.

Har vi egentligen något system i dag som klarar det miljöfarliga avfallet? I den ena rapporten efter den andra kan man ju läsa att SAKAB inte har resurser när det gäller att ta hand om det miljöfarliga avfallet. Dessutom kan man läsa att lösningen på problemet är att exportera miljöfarligt avfall, gift. Jag vill mot den bakgrunden fråga om miljöministern är tillfreds med det hanteringssätt som SAKAB tvingas tillämpa.

Självfallet är det riktigt att lösningen på lång sikt är att minimera mängden miljöfarligt avfall. Vidare måste avfallet bli mindre farligt. Men det här tar naturligtvis tid. Jag vill fråga: Vilka åtgärder är miljöministern beredd att vidta när det gäller att förmå producenterna att minska mängden miljöfarligt avfall?

Jag är en aning oroad över en departementspromemoria som jag kunde ta del av via ett pressmeddelande i går. Enligt departementspromemorian är lösningen kanske att kommunerna får totalansvaret i detta sammanhang. Men har kommunerna verkligen kapacitet och kunskaper för att klara hela hanteringen? Det kan ju klart konstateras att SAKAB har misslyckats med den uppgiften.

Anf. 149 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! För det första vill jag som ett konkret exempel på vad jag gör för att dels minska mängden avfall, dels göra avfallet mindre farligt anföra att jag började min arbetsdag tidigt i morse med att träffa representanter för förpackningsbranschen och bryggeribranschen för att diskutera dessa frågor. Det var inte första gången som vi träffades. Vid ett tidigare tillfälle fick dessa personer en hemläxa av mig, som de inte riktigt klarade av vare sig när det gäller att åta sig att få bort miljöfarliga komponenter eller när det gäller att presentera en strategi för hur man skulle minska mängden onödiga förpackningar. De har därför fått en ny hemläxa till i augusti.

För det andra vill jag säga att jag tycker att nuvarande situation är mycket otillfredsställande. Det är inte självklart att mängden miljöfarligt avfall totalt sett är större nu än den var tidigare. Det är bara så, att vi i dag har mer kunskaper. Dessutom samlas mera avfall in. Det är därför som t.ex. SAKAB inte klarar av att ta hand om det avfall som samlas in.

Fortfarande har vi inte tillräcklig kontroll över denna hantering. Man räknar med att ungefär en femtedel av det avfall som årligen uppstår försvinner på felaktiga vägar. Tanken med att ge kommunerna ett helhetsansvar är inte att det i varje kommun skall finnas en behandlingsanläggning för miljöfarligt avfall, utan tanken är att skapa ett helhetsansvar ute bland användarna. Avfallet måste ju samlas upp på ett säkert sätt och transporteras till den som på ett ansvarsfullt och acceptabelt sätt kan ta hand om det. Där kan kommunerna samarbeta. Jag vill understryka att den departementspromemoria som skickats ut har diskuterats fram i samråd med Kommunförbundet och Renhållningsverksföreningen.

Den export som förekommer är inte tillfredsställande. Jag tycker att vi borde ha ambitionen att själva klara detta. Dock vill jag understryka att det i varje enskilt fall krävs tillstånd och utfärdas villkor. Export förekommer bara till de OECD-länder som kan visa att avfallet tas om hand på ett ansvarsfullt sätt. Vi deltar alltså inte i den kriminella export av miljöfarligt avfall till u-länderna som har upprört så många.

Anf. 150 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! 8 000 ton miljöfarligt avfall väntar på att kunna bli mottaget av SAKAB. Men SAKAB har inte erforderliga resurser. Om vi räknar litet grand på detta och studerar hur volymen ökar, kommer vi att finna att det är

40 000 ton miljöfarligt avfall som kommer att få vänta på en bättre kapacitet hos SAKAB. Det handlar alltså om en ny anläggning. Detta kan definitivt inte anses vara tillfredsställande. Frågan måste få en akut lösning.

Återigen något om kommunerna. Också jag tror att kommunerna på ett positivt sätt kan medverka när det gäller att åstadkomma en gemensam insamling av allt miljöfarligt avfall. Det är ju helt otillfredsställande att vi inte känner till vart 100 000 ton avfall tar vägen av de 500 000 ton som totalt finns. Däremot tror jag definitivt inte att vi har rätt att lägga över ansvaret på kommunerna och att kräva att dessa skall ha all kompetens i detta läge, när staten inte själv klarar av det här.

En följdfråga blir: Vem har huvudansvaret för att skapa ett tillfredsställande system för hanteringen av vårt miljöfarliga avfall?

Anf. 151 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Självfallet är det riksdag och regering som har det övergripande ansvaret här. Vad det är fråga om är att skapa en organisation som fungerar i verkligheten. I dag finns det inte någon sådan, eftersom ingen ute på fältet rent praktiskt har möjligheter att klara av insamlingen av miljöfarligt avfall och kontrollen av vad som pågår inom olika verksamheter.

Enligt förslaget är det meningen att statens naturvårdsverk skall fortsätta att vara central tillsynsmyndighet. Beträffande den akuta situationen vill jag säga att utredningsmannen snabbt skall komma med ett förslag. Jag vill framhålla att det är mycket viktigt att olika partier visar ett ansvar – jag utgår från att även det parti som Karin Starrin tillhör kommer att göra det – för de obekväma beslut som måste fattas om lokaliseringen av de anläggningar som har att ta hand om det miljöfarliga avfallet.

Anf. 152 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Vi i centern är naturligtvis beredda att dela detta ansvar. Men i nuvarande läge är det väldigt viktigt att regeringen tillkännager sin syn på det hela.

Trots allt tycker jag att det är bra att regeringen kommer att ge en särskild utredningsman i uppdrag att lämna förslag till en lämplig lösning på lokaliseringen. Jag vill fråga: Hur lång tid kan utredningsmannen tänkas få på sig? Hur snabbt kan frågan bedömas få en lösning?

Anf. 153 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det är min ambition att dessa frågor skall kunna lösas inom de närmaste månaderna. Det som kan komma emellan är att kommun efter kommun säger nej. Då blir det svårt att komma fram till en lösning i godo. Vad vi vill är just att i godo komma fram till en lösning för en eller flera anläggningar, som måste kunna uppfylla de mycket höga miljökrav som vi kommer att ställa. Det är, som sagt, min ambition att detta skall ske mycket snabbt.

Till slut, herr talman, vill jag bara säga att avsikten med att inbjuda riksdagens partier till gemensamma överläggningar i miljövårdsberedningen var just att visa öppenhet och att inbjuda till ett delat ansvar. Vid den överläggningen var jag mycket glad över att samtliga partier deklarerade att

Sverige självt måste ta hand om sitt miljöfarliga avfall. Således får vi gemensamt ta ett ansvar för var hanteringen skall ske.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på fråga 1988/89:616 om åtgärder mot rapporterat våld mot befolkningen i El Salvador

Anf. 154 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig vad regeringen avser göra med anledning av våldet mot befolkningen i El Salvador.

Regeringen har sedan många år verkat för att internationellt uppmärksamma situationen i El Salvador. I första hand har detta skett inom FN:s ram. Vi har dessutom vid upprepade tillfällen direkt till den salvadoranska regeringen framfört våra synpunkter. Vi har också lämnat humanitärt bistånd till organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter i El Salvador, och vi beviljar asyl åt flyktingar.

Den beskrivning Bertil Måbrink gör av händelserna den 19 april stämmer i stort med den bild regeringen fått via andra kanaler.

Det finns också många andra exempel på övergrepp mot civilbefolkningen och brott mot grundläggande mänskliga rättigheter i El Salvador. Enligt uppgift skall en ny dödsskvadron med nära relationer till det tillträdande regeringspartiet ARENA nyligen ha upprättats.

Den svenska regeringen känner djup indignation inför dessa händelser. Vi följer kontinuerligt utvecklingen i El Salvador och kommer också i fortsättningen att direkt till den salvadoranska regeringen framföra våra krav på respekt för mänskliga fri- och rättigheter.

Anf. 155 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Den s.k. Ariasplanen för fred i Centralamerika är ett viktigt bidrag i den här processen. Fredsinitiativet, eller Ariasplanen, omfattar som bekant ett antal stater i den här regionen. I den debatt som förs utomlands, men också här hemma, riktas av vissa kretsar enbart kritik mot Nicaragua. Jag skulle vilja påstå att av de inblandade länderna är Nicaragua det enda land som i konkret handling lever upp till fredsplanen. Det kan man däremot inte säga om El Salvador. I detta land ökar brotten mot de mänskliga rättigheterna, där härjar dödspatrullerna med tyst medgivande från makthavarna. USA, som borde engagera sig hårt för att förmå regimen och ARENA-partiet i El Salvador att respektera de mänskliga rättigheterna, fortsätter i stället sina grundlösa angrepp mot Nicaragua. Jag utgår ifrån att utrikesministern i sina samtal med ledare för USA:s administration nyligen påtalade USA:s ansvar för situationen i El Salvador.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1988/89:122
26 maj 1989

Om åtgärder mot rapporterat våld mot befolkningen i El Salvador

34 § Svar på fråga 1988/89:618 om efterforskningarna av viss promemoria i Boforsmålet

Anf. 156 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag kan förklara var de dokument som efterfrågats av överåklagaren Folke Ljungwall nu finns.

Ljungwall har i brev till mig av den 20 januari 1989 begärt att vissa handlingar med anknytning till krigsmaterielexport skulle efterforskas i utrikesdepartementet. De åberopade handlingarna skulle bl.a. ha varit anteckningar från möten inom departementet samt från ett möte mellan UD-företrädare och Boforsrepresentanter.

Efter en noggrann undersökning inom departementet svarade jag Ljungwall brevledes den 22 februari att några sådana dokument inte kunnat påträffas.

Ett möjligt skäl till detta kan vara att det rör sig om internt arbetsmaterial som inte omhändertagits för arkivering. En annan möjlighet är att handlingarna aldrig har upprättats.

Anf. 157 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret.

Möjligheterna att dessa dokument antingen inte skulle ha funnits över huvud taget eller att det skulle ha rört sig om interna arbetspapper tycker jag inte är särskilt trovärdiga, måste jag säga. Jag skall ta ett exempel som har kommit fram i handlingarna från Stockholms tingsrätt. Det finns en anteckning från den 14 mars 1980, skriven av den då nye krigsmaterielinspektören Sven-Olof Olin i KMI:s dagbok: Samtal Martin Ardbo och Winberg om export, pågående och planerad, till olika länder. Se särskild anteckning.

Det finns några fler sådana exempel som är mycket tydliga. Jag tror inte att man skriver Se särskild anteckning, om man inte också har upprättat en sådan anteckning. Om man har gjort det och skrivit det i en sådan här dagbok, förmodar jag att det inte är fråga om interna arbetspapper, utan att de bör ha omfattats av någon form av diarieföring på KMI.

Det finns andra dokument som har påträffats efter hot eller utfästelse – jag vet inte hur man skall uttrycka det – om brottsutredning mot KMI för förstörande av bevismaterial. Det finns andra dokument som inte har blivit registrerade förrän flera år efter det att de har kommit in. Det är en salig röra, skulle jag vilja säga, bland alla de papper som rör vapenexport, vilket är mycket känsliga frågor.

Möjligheten att handlingarna aldrig har upprättats eller att det rör sig om internt arbetsmaterial är inte de enda möjligheterna, tycker jag. Jag vill fråga utrikesministern: Kan det också vara så att det finns dokument som undanröjs medvetet, just därför att de handlar om illegal vapenexport?

Anf. 158 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Själva frågan är oförskämd. Det undanröjs aldrig något material ur UD. En del material tuggas sönder, men det är icke material av den här karaktären. "En salig röra" är en lika osaklig beskrivning av det som förekom. Det är också fel att säga att de här förklaringarna inte är möjliga.

Det är korrekt att KMI:s dagbok innehåller en hänvisning till en separat PM som skulle gälla ett möte. Något sådant papper har emellertid inte kunnat återfinnas, trots såväl polisens som våra egna noggranna efterforskningar. Förklaringen kan vara att om det har funnits ett sådant papper kan det ha haft karaktären av ett informellt arbetspapper, som därför inte arkivlagts. Det är den enda förklaring vi har kunnat finna. Vi kan bara gissa oss till en förklaring till varför papperen inte har återfunnits.

Anf. 159 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Det står utrikesministern fritt att tycka att jag är oförskämd. Jag hävdar att det är ganska sakliga påståenden jag gör. Hur förklarar annars utrikesministern att så många papper vilka rör just vapenexporten försvinner eller inte återfinns? Sådana som enligt anteckningar skall finnas; sedan finns de inte. Andra återfinns först flera år efter det att de har kommit in. Det måste finnas någon förklaring till att så många papper försvinner eller hittas så sent just när det gäller vapenexport. Jag tycker inte att det är oförskämt att ställa frågan hur detta kommer sig.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1988/89:629 om EG-anpassningen och neutralitetspolitiken

Anf. 160 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Per Gahrton har ställt en fråga om resultatet av en analys av de neutralitetspolitiska problem som kan uppstå vid ett närmande till EG.

I frågan hänvisar Per Gahrton till regeringens vitbok om EG-anpassningen och säger att det i denna skulle hävdas att en analys av dessa neutralitetspolitiska problem skall ha skett. Jag förmodar att han med vitboken menar den redovisning av det pågående integrationsarbetet som har utarbetats på utrikesdepartementets handelsavdelning.

Jag har också förgäves letat efter de formuleringar som Per Gahrton åberopar. På s. 206, som han hänvisar till, står inte att någon neutralitetspolitisk problemanalys har skett. Det står att en genomgång av EG-samarbetets förenlighet med neutralitetspolitiken har inletts.

Låt mig säga några ord till om neutralitetspolitiken och integrationsarbetet. Det är självklart att förutsättningarna för integrationsarbetet och effekterna av ett närmande till EG måste analyseras på en lång rad olika områden. I vissa fall rör det sig om mycket snäva, tekniska frågor. I andra gäller det frågor av en övergripande natur, såsom t.ex. de neutralitetsrättsliga och neutralitetspolitiska aspekterna på samarbetet med EG.

Det är dessa aspekter, i stort och i smått, som nu analyseras och diskuteras inom regeringskansliet. Gränserna för vårt samarbete med EG är klara. De fastlades i riksdagens beslut i maj förra året, vilket grundade sig på utrikesutskottets betänkande om Sverige och den västeuropeiska integrationen. Därav framgår bl.a. att vi inte kan delta i ett samarbete om utrikes- och säkerhetspolitik. Naturligtvis kan även andra frågor av betydelse för

neutralitetspolitiken dyka upp i samarbetet med EG. Det är därför vi redan nu försöker kartlägga eventuella problemområden. När kartläggningen är klar tänker vi också redovisa det arbetet.

Då Per Gahrton, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Ragnhild Pohanka i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 161 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det finns olika uttolkningar av begreppet neutralitet. Vi har exemplet Irland, som utan reservationer har gått med som medlem i EG och samtidigt hävdar sig vara neutralt. Vi har exemplet Österrike, som har en internationellt garanterad neutralitet som en följd av fredsslutet 1945. Och vi har exemplet Sverige, som skulle kunna kallas den självpåtagna neutralitetspolitiken. Den officiella uttolkningen av det svenska neutralitetsbegreppet brukar vara "alliansfrihet i fredstid syftande till neutralitet i krig". Jag frågar mig hur det kan anses möjligt att vara ansluten som nation till EG och förena detta med krav på att omvärlden skall ha förtroende för den svenska neutralitetspolitiken. EG består, som torde vara utrikesministern bekant, av länder som praktiskt taget allihop är medlemmar i NATO, en USA-ledd militärallians.

I en artikel i Aftonbladet den 21 maj 1989 hävdas att man från EG-kommissionens sida klart uttalat att vapenhandeln bör innefattas i den inre marknaden. Financial Times säger den 9 november 1988 att Europa troligen kommer att öppna en gemensam vapenmarknad. Man skriver att det handlar om en aktionsplan som utarbetats av NATO-staternas utrikesministrar och att den hänger väl ihop med förslag på EG-kommissionsnivå om att utsträcka den inre marknads regler till att gälla också vapenområdet.

Jag frågar utrikesministern: Avser regeringen att låta den svenska vapenindustrin innefattas i den svenska anpassningen till EG:s inre marknad som regeringen redan inlett? Och i så fall, är detta förenligt med den traditionella svenska utrikespolitiken?

I Jacques Delors rapport om en ekonomisk union skissas en samordning av EG-ländernas valutor, en stegvis övergång till ett europeiskt banksystem där de nationella ländernas centralbanksfunktioner, som de innehar i dag, lyfts upp till överstatlig EG-nivå. Man skissar vidare på en gemensam valuta och ett system där man har bindande regler för de enskilda medlemsländernas budgetpolitik. Vore detta, herr utrikesminister, förenligt med den svenska neutralitetspolitiken?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 162 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ragnhild Pohanka och Kaj Nilsson har båda ställt vissa frågor om Sveriges syn på Tibet. Ragnhild Pohanka har frågat mig vad jag och regeringen "kan bidra med för att stärka Dalai lamas icke-våldskamp, t.ex. att underlätta att fredliga förhandlingar med Kina kan inledas". Kaj Nilsson har frågat "hur Sverige kan stödja det tibetanska folket i dess icke-våldskamp för att få behålla sin religion, sitt språk och sin kultur och på vilket sätt jag är beredd att bevaka och inför världen visa Sveriges lojalitet med ett förtryckt folk".

Innan jag behandlar frågorna skulle jag vilja säga några ord om Kina i allmänhet. Vi har i Sverige följt de senaste årens utveckling där med stort intresse. Särskilt har vi med beundran noterat de utomordentligt snabba ekonomiska framstegen sedan slutet av 70-talet. Det är vår djupt kända förhoppning att den framtida utvecklingen även skall innebära att krav på ökade demokratiska fri- och rättigheter tillgodoses. Sverige har alltid sett med sympati på dem som med fredliga medel strävar efter detta mål.

Ragnhild Pohankas och Kaj Nilssons frågor är tämligen vittomfattande, men jag skall försöka besvara dem så koncist som möjligt. Sverige har aldrig ifrågasatt Kinas suveränitet över Tibet. Tibet åtnjuter viss självstyrelse som s.k. autonom region inom Kina. Vi utgår ifrån att denna autonomi ges verklig innebörd.

På svensk sida har vi också – som jag framhållit i kammaren flera gånger tidigare – noterat den kinesiska regeringens sedan flera år tillbaka uttalade vilja att korrigerera följderna av den politik som fördes under 60- och 70-talen. Händelserna i Lhasa i oktober 1987, i mars och december 1988 samt senast i mars i år inger emellertid oro.

Det är viktigt att nationella minoriteter behandlas så att mänskliga rättigheter och kulturella värden respekteras. Till de mänskliga rättigheterna hör givetvis rätten att genom fredliga demonstrationer fritt uttrycka sin åsikt. Att möta sådana demonstrationer med våld eller undantagslagar kan inte vara fruktbart. Detta gäller naturligtvis även Tibet.

Jag är övertygad om att dialog är den enda framkomliga vägen för att undvika ytterligare blodsutgjutelse i Tibet.

Sverige välkomnar att Dalai lama för sin del än en gång uttryckligen tagit avstånd från allt bruk av våld.

Sveriges syn på dessa frågor är väl känd. Vi har i diplomatiska kontakter med kinesiska företrädare tagit upp läget i Tibet.

Anf. 163 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret. Det är särskilt två meningar som jag vill framföra: "Sveriges syn på dessa frågor är väl känd. Vi har i diplomatiska kontakter med kinesiska företrädare tagit upp läget i Tibet." I svaret sägs inte någonting om på vilket sätt, men jag förmodar att det är i den riktning som våra frågor går.

Jag har fått ett positivt svar på en fråga i detta ämne tidigare här i

kammaren. Det var i höstas, den 27 oktober. Sedan dess har, såvitt jag vet, ingenting hänt från svensk sida i det här avseendet. Men problemen är stora i Tibet på många områden. Det enda som jag känner till som är värt att notera i det här fallet sedan miljöpartiets inträde i riksdagen är det uppenbart negativa bemötande som Dalai lama fick, när han besökte Sverige. Han togs inte emot med den värdighet som borde ha kommit honom till del. Han är dock statsöverhuvud och ledare för en exilregering. Andra har tagits emot med helt annan respekt. Även Dalai lama borde ha kunnat tas emot med stor respekt.

Utrikesministern förutsätter att Kina har respekt för Tibets autonomi. Men vi vet ju att Kina inte har den respekt som man borde ha för Tibets autonomi.

Man har flyttat in annan befolkning i Tibet – det är ett gammalt känt recept – så att tibetanerna är i minoritet i sitt eget land. Språket har vissa svårigheter att göra sig gällande, likaså religion och kultur. Fredliga demonstrationer slås ned med våld. Det här är saker som man från omvärlden ändå kan uttrycka en åsikt om.

Kineserna är oerhört känsliga för detta. Det är nästan det enda som kan få dem att reagera – de är oerhört beroende av västvärlden.

Anf. 164 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Jag skall också be att få tacka utrikesminister Sten Andersson för det svar jag har fått på min fråga, om han och den svenska regeringen kan stärka Dalai lama i hans icke-väldskamp för Tibets befrielse och oberoende, mot bakgrund av att den tibetanska ungdomens tålmod tycks svikta och ungdomarna frestas att tillgripa våld. De har också funnit att det lönar sig att göra det mot bakgrund av erfarenheterna av andra befrielseörelser i tredje världen och på annat håll.

Sten Andersson säger i svaret bl.a.: "Det är viktigt att nationella minoriteter behandlas så att mänskliga rättigheter och kulturella värden respekteras." Tibets folk har blivit en minoritet i sitt eget land på grund av en massiv inflyttning av kineser – drygt 7 miljoner på 40 år. Det är en aning cyniskt att uttrycka det så, att man skall värna om den nationella minoriteten, som har blivit just det på grund av den från kinesernas sida förda politiken.

Dalai lama har enligt min uppfattning försökt förmå kineserna att komma till samtal om den uppstånds situationen, som nu förvärras över tiden. Genève har föreslagits som samtalsort. Varför inte Stockholm, herr utrikesminister?

Utrikesministern säger också att han är övertygad om att en dialog är den enda framkomliga vägen för att undvika ytterligare blodutgjutelse i Tibet. Varför skulle den dialogen inte kunna föras i Stockholm?

Jag vill också komma in på Dalai lamas fredsplan – jag hinner väl inte utveckla det, men jag instämmer i Ragnhild Pohankas synpunkt, att det är litet haltande att regeringen inte velat ta emot Dalai lama men samtidigt har gjort ett annat mottagande, arrangerat på högsta nivå, nämligen av PLO-ledaren Arafat.

Anf. 165 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om jag anser att det är förenligt med Sveriges neutralitetspolitik att utländsk krigsmateriel transporteras genom Sverige, bl.a. från Förbundsrepubliken Tyskland till Norge.

I de fall som avses i Gudrun Schymans fråga är svaret ja.

Anf. 166 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Det var ett mycket kort och koncist svar. Det är väl kanske så det skall gå till i de här debatterna. Jag skulle naturligtvis ha önskat att svaret hade varit ett lika kort och koncist nej. Jag delar nämligen inte utrikesministerns uppfattning i den här frågan.

Jag tycker att svaret visar på att vi behöver ha en genomgripande diskussion om innehållet i den svenska neutralitetspolitiken, om vad den egentligen innebär. Jag undrar vad utrikesministern skulle anse om att tillåta transporter för Warszawapakten upp till Kolahalvön och Murmansk. Vad skulle den svenska opinionen säga om det plötsligt blev offentligt att sådana transporter i hemlighet ägde rum? Vad skulle t.ex. Carl Bildt säga? Det hade varit intressant att veta, även om inte utrikesministern kan svara på det. Vad skulle NATO säga? NATO skulle väl antagligen fråga sig vad vi skulle ha för förmåga att avbryta de transporterna om det säkerhetspolitiska läget ändrades.

Den frågan måste man väl ställa också när det gäller de här transporterna. Jag är nämligen mycket orolig för att det svar man då skulle få vore: Nej, dem kan vi inte avbryta – det skulle strida mot vår neutralitetspolitik. I så fall tar vi ställning i en konflikt, eftersom de här transporterna har pågått så länge.

Det finns en benägenhet, tycker jag, i den svenska utrikespolitiken och säkerhetspolitiken att ta neutraliteten till intäkt för att göra precis vad som helst. EG-frågan är ett exempel – låt vara att vi inte skall debattera den här i dag. När man lyssnar på UD:s representanter får man intrycket att går vi inte med i EG är vi inte neutrala och att vi därför måste gå med i EG.

Man kan vrida på neutralitetsargumentet och ta det till intäkt för att göra nästan vad som helst. Man kan också ta det till intäkt för att inte föra debatt över huvud taget. Det är dess värre också vanligt.

Jag undrar alltså: Hur skulle det se ut om Warszawapakten ville begagna samma stråk genom Sverige? Och varför är detta hemligt? Om det nu är någonting som stämmer så väl överens med vår neutralitet – varför då detta hemlighetsmakeri?

Anf. 167 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag tycker Gudrun Schyman har en dålig dag i dag; hon är så osaklig. Vi tar alls inte neutralitetspolitiken till intäkt för att göra vad som helst. Vi för en mycket strikt neutralitetspolitik. Men jag skall gärna utveckla det litet.

Det är helt enkelt så att samma regler gäller när man prövar transitering av sådan här krigsmateriel som för krigsmaterielexport i övrigt. Här har

riksdagen gjort alldeles klara uttalanden från neutralitetspolitiska utgångspunkter. Det gäller alltså de nordiska länderna. Jag skall gärna gå in på det ytterligare, om Gudrun Schyman så vill.

Jag skall inte svara på frågan, vad Carl Bildt skulle säga, trots att jag möjligtvis skulle kunna föreställa mig det. Men det är klart att vi skulle pröva en framställning från Warszawapakten på samma sätt. Men om Gudrun Schyman tänker sig hur geografin ser ut skall hon finna att det inte är troligt att det kommer någon sådan begäran. Kolahalvön och Murmansk ligger inte så till i förhållande till Sverige. Men reglerna skulle naturligtvis gälla.

Anf. 168 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall inte recensera den dag utrikesministern har i dag – om den är dålig eller inte vet inte jag. Jag lyckas väl inte utverka några pussar i dag, förstår jag, om det är det utrikesministern menar. Det gjorde jag nämligen en annan gång.

Jag kan faktiskt inte förstå att man kan sätta likhetstecken mellan transitering och export. Det måste vara två olika saker tycker jag. Vapenexport innebär att man levererar varor som har köpts eller sålts. Att vi transporterar våra vapen som – dess värre tycker jag – skall ut i världen är *en* sak. Vi måste ju ändå skicka dem om de skall ut. Köper vi in vapen måste de också gå på våra vägar och järnvägar – det förstår jag också. Det är väl en *annan* sak att tillåta regelrätta transporter för att bygga upp andra makters försvar på det sätt som transiteringen innebär. Jag kan inte se att det är precis samma sak. Men om det är det, har vi fått ytterligare ett argument för att stoppa all svensk vapenexport, och det kan man ju i så fall tacka för.

Anf. 169 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har svarat på den fråga jag har fått: Detta står i klar och otvetydig överensstämmelse med svensk neutralitetspolitik.

Gudrun Schyman drog in i diskussionen vad hon nu kallade pussar – förra gången var det tal om kyssar. Jag tyckte då att Gudrun Schyman var en sjyst tjej, så hon blev mycket riktigt en kysst tjej. Men nu har hon gjort sig skyldig till en osjyst grej, så nu är det slutkysst, i vilket fall som helst för tillfället.

Anf. 170 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Det var ju en mycket öppenhjärtig deklARATION. Jag vet inte riktigt vad jag skall göra för att komma i bättre dager. Vi får väl se – det kanske blir någonting av det vad det lider.

Som slutkommentar vill jag säga att jag tycker att den här frågan på ett bra sätt visar att vi måste föra en ordentlig diskussion om Sveriges neutralitetspolitik. En sådan hoppas jag att vi kan föra i goda ordalag – med eller utan pussar eller kyssar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 171 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har frågat mig om regeringen ämnar framföra protester till den irakiska regimen mot tvångsförflyttningar av kurder.

Jag har tidigare i olika sammanhang givit uttryck för regeringens syn på diskriminering och övergrepp mot kurder, i riksdagen senast den 17 mars i år. Låt mig återigen slå fast att reglerna om respekt för mänskliga rättigheter gäller lika för alla människor, även för dem som tillhör minoritetsgrupper. Alla har samma rättigheter.

De kurdiska minoritetsgrupperna lever i en utsatt situation i gränsområdet mellan fem länder. Världen har vid upprepade tillfällen fått ta del av skakande skildringar om övergrepp mot kurder. Tiotusentals kurder har tvingats fly från sina hem och många lever nu under svåra förhållanden i flyktingläger.

Kurdernas kulturella särdrag måste bevaras. Konkreta åtgärder måste därför vidtas av de berörda länderna för att kurderna skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och få del av den ekonomiska utvecklingen oavsett vilket land de vistas i.

I Irak har kurderna givits ett visst självstyre. Detta tycks dock långtifrån tillräckligt för att möta kurdernas krav, och framför allt inte för att garantera deras mänskliga rättigheter.

Förflyttning av människor mot deras vilja strider mot grundläggande mänskliga värderingar och principer. Sverige har länge verkat aktivt för minoritetsgruppers skydd och respekt för mänskliga rättigheter. Den svenska regeringen kommer att fortsätta att klart och entydigt påtala brott mot folkrätten. Det är viktigt att alla känner ett gemensamt ansvar för att förbättra kurdernas situation.

Det är vår förhoppning att Iraks regering, och regeringarna i de andra länderna med kurdiska minoriteter, skall förstå allvaret i Sveriges traditionella engagemang för mänskliga rättigheter och ta intryck av våra synpunkter.

Anf. 172 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Irak har ända sedan 1977 gått in för att utplåna kurdiska byar och flytta befolkningen. 4 000 byar har försvunnit i irakiska Kurdistan, och en miljon människor har tvingats överge sina hem. Kurder har dödats med olika medel.

Förra året dödades 9 000 kurder av kemiska vapen i Irak. I tusentals flydde kurder till bl.a. Turkiet och Iran.

Som jag framförde i min fråga fortsätter nu den irakiska regimen att verkställa sina planer på att tvångsförflytta kurder från Arbil- och Sulaimaniyaprovinserna. Kurder som protesterar mot denna tvångsförflyttning kan arresteras, och de riskerar att både torteras och avrättas.

Det är viktigt att fastslå, som Sten Andersson gör i sitt svar, att förflyttning av människor mot deras vilja strider mot grundläggande mänskliga värde-

ringar och principer. Jag tolkar utrikesministerns svar så, att regeringen avser att ta varje tillfälle att framföra sin syn på saken till Iraks regering. Iraks agerande är ett brott mot konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Det är oerhört viktigt att vi är många som reagerar mot brott mot folkrätten. Därför känns det extra angeläget att vi följer hur 4 miljoner kurder i Irak kommer att behandlas av regeringen där i framtiden. Själv kommer jag att fortsätta att noga följa denna fråga, och jag avser att återkomma i ärendet vid ett senare tillfälle.

Överläggningen var härmed avslutad.

39 § Svar på frågorna 1988/89:663, 667, 668, 673 och 674 om Västsahara m.m.

Anf. 173 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har frågat mig om regeringen ämnar vidtaga några åtgärder för att försöka förmå Marocko att fortsätta dialogen med Polisario för förhandlingar om eldupphör och folkomröstning där det västsahariska folket självt får bestämma om sin framtid.

Ingela Mårtensson har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till att Sverige skall kunna agera som medlare i konflikten mellan Polisario och Marocko.

Jan Strömdahl har frågat mig om den svenska regeringen kan tänka sig att vidta åtgärder för att medverka till ett genomförande av fredsplaner för Västra Sahara.

Ragnhild Pohanka har frågat mig om regeringen är beredd att ge aktivt stöd politiskt och ekonomiskt till Polisario, och om regeringen också är beredd att påverka Marocko, så att meningsfulla förhandlingar kan föras med anledning av den fredsplan som OAU, FN och Europaparlamentet stöder.

Inger Koch har frågat mig vad regeringen ämnar vidta för åtgärder för att de nu avbrutna förhandlingarna mellan Marocko och Polisario skall återupptas.

Befolkningen i Västra Sahara måste äntligen få utöva sin oförytterliga rätt till självbestämmande. Sverige har i många år givit sitt fulla stöd åt att denna rätt förverkligas, bl.a. genom att ställa sig bakom den av frågeställarna nämnda FN-resolutionen.

Stora framsteg har det senaste året gjorts i Västra Sahara-frågan i det internationella samfundets hägn. Att parterna i konflikten sedan också kunnat ha direktkontakt med varandra har stärkt förhoppningarna om en lösning.

Den av FN och OAU den 30 augusti 1988 framlagda fredsplanen har i princip accepterats av både Marocko och Polisario. Planen förutsätter en folkomröstning i FN:s och OAU:s regi om territoriets framtida status.

Godkännandet av FN:s och OAU:s fredsplan innebär ett viktigt steg i riktning mot en varaktig lösning av konflikten. Att relationerna mellan Algeriet och Marocko på senare tid åter normaliserats är också ett hoppgivande inslag i utvecklingen.

Utsiktarna att befolkningen i Västra Sahara får möjlighet att fritt uttrycka sina önskemål beträffande områdets status förefaller bättre än kanske någon gång tidigare. Besvärliga förhandlingar återstår emellertid. Alla parter bär nu ett stort ansvar för att ta till vara de möjligheter som bjuds.

Regeringen ger sitt fulla stöd till FN:s generalsekreterare och dennes särskilde representant i deras medlingssträvanden. Dessa ansträngningar i direkt kontakt med parterna pågår för närvarande med stor intensitet. Den svenska regeringen har också direkta kontakter med parterna.

Beträffande frågan om ekonomiskt bistånd vill jag erinra om att Sverige under många år lämnat betydande ekonomiskt stöd åt humanitära insatser för de västsahariska flyktingarna. Under innevarande budgetår har Sverige hittills bidraget med 21 milj. kr.

Stödet förmedlas via fast etablerade och väl fungerande kanaler såsom Rädda barnen och Röda korset, som för detta ändamål samarbetar med Polisario. Beredskap finns för ytterligare bidrag. Polisario har i sina kontakter med utrikesdepartementet informerats härom.

Anf. 174 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Tack för svaret. Som Sten Andersson säger har FN antagit en resolution om en fredsplan i tre steg för Västsahara, och Sverige har ställt sig bakom denna resolution. Resolutionen innebär direkta förhandlingar, eldupphör och en folkomröstning. Det är positivt att fredsplanens punkter har accepterats av både Polisario och Marocko, liksom att det är positivt att en dialog har startat mellan Polisario och kung Hassan av Marocko. Detta skedde i januari i år. Båda sidor har insett att en militär lösning av konflikten inte är möjlig. Därför är förhandlingarna absolut nödvändiga.

Det oroande för närvarande är att ingen ny tid för dialog är bestämd. En dialog behövs ju och är absolut nödvändig för att fredsförhandlingar skall kunna påbörjas och det över 13 år långa kriget kunna ta slut och för att folket skall kunna gå till sina folkomröstningar för att avgöra sin framtid.

Mot den bakgrunden kan jag konstatera i svaret att Sverige ger sitt fulla stöd till FN:s generalsekreterare och dennes arbete med medlingssträvandena. Men det jag saknar och är besviken över är, att det inte framgår i svaret att Sverige stödjer och välkomnar fortsatta dialoger och att Sverige är berett att försöka agera mera aktivt för att uppnå detta.

Anf. 175 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Jag vill, herr utrikesminister, tacka så mycket för svaret på de här frågorna. Frågorna är likartade och kommentarerna blir kanske också likartade, eftersom flera av oss frågeställare har deltagit i en europeisk parlamentarikerkonferens, där vi diskuterat dessa frågor ganska grundligt.

Denna konferens kom, som Ingbritt Irhammar var inne på, fram till att det absolut viktigaste nu för att man skall kunna förverkliga fredsplanen är att det kommer i gång direkta förhandlingar mellan Marocko och Polisario. Jag tycker att utrikesministern faktiskt undviker att i sitt svar göra distinktionen att han accepterar den tanken. Det talas i svaret om förhandlingar och kontakter osv. Det är positivt att denna första kontakt har kommit till stånd. Marocko har nu sent omsider erkänt att Polisario existerar och att det pågår

en konflikt. Men det behövs någonting mera. Den marockanska regeringen har hittills sagt att man träffat Polisario och att det räcker. Man säger att man inte behöver några direkta förhandlingar. Det är därför vi är angelägna om att svenska parlamentariker och den svenska regeringen skall kunna hjälpa till för att man skall komma ytterligare ett litet steg på vägen mot det slutresultat som jag tror att vi är ganska överens om.

Anf. 176 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag har ställt frågan om Sveriges möjligheter att medla i konflikten mellan Polisario och Marocko. Jag ser med tillfredsställelse av svaret att regeringen aktivt verkar för att man skall få till stånd en fredlig lösning av denna olyckliga konflikt, som pågått i så många år och förorsakat så mycket lidande.

Det är viktigt att Sverige verkligen ställer upp för de små folkens kamp för självbestämmande. Sverige kan här som ett alliansfritt land spela en mycket viktig roll. Jag ser därför detta som ett mycket positivt svar och hoppas att utrikesministern även i fortsättningen kommer att engagera sig för den här saken, så att vi snart får se en lösning på problemet.

Detta är, som det framhålls i svaret, en av de konflikter där man i alla fall äntligen kan se en ljusning. Jag hoppas att det blir en positiv utveckling och att den kommer så snart som möjligt.

Jag deltog också i den här konferensen i Rom. I konferensen deltog många parlamentariker från olika delar av Europa. Det är också framför allt Europas stöd som man efterlyser för att få till stånd en lösning. Det var sex länder som inte stödde resolutionen i FN. Det vore bra om Sverige också kunde agera för att trycka på dessa länder – jag tror att det framför allt är NATO-länder – att aktivt stödja fredsplanen i FN.

Anf. 177 INGER KOCH (m):

Herr talman! Även jag skall be att få tacka utrikesministern för svaret. Vi ser alla det som mycket positivt att den här långvariga konflikten kan gå mot sin lösning. Precis som utrikesministern har sagt har båda parter, alltså även Marocko, accepterat den här fredsplanen. I svaret står det också att alla parter nu bär ett stort ansvar för att ta vara på de möjligheter som bjuds. Nu tycker vi inte att alla parter tar sitt ansvar. Marocko har inte gjort några större ansträngningar för att komma i kontakt med Polisario och få direkta förhandlingar till stånd. Det är därför vi är litet oroade. Det är också därför vi frågat utrikesministern vad Sveriges regering nu tänker göra.

Det står också i svaret att den svenska regeringen har direkta kontakter med båda parter. Därför ser vi fram mot att det blir en snar lösning av konflikten och att det kommer förhandlingar till stånd.

Anf. 178 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för ett positivt svar på min fråga om ytterligare stöd till det hårt sargade folket i Västsahara. Det råder tydligen en total enighet i Sveriges riksdag om att vi skall arbeta för ytterligare förhandlingar. De direkta förhandlingarna är ju en förutsättning för framtida möjligheter att få fred i detta område.

Jag ser i svaret att utrikesministern är positiv till FN-resolutionen, men det finns väl i framtiden utrymme för ytterligare initiativ. Jag märker här en skillnad i förhållande till den fråga som vi tidigare ställt beträffande ett annat land. Jag är emellertid tacksam för svaret, och det mesta har väl redan sagts i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Svar på fråga 1988/89:680 om diarieföringen och arkiveringen av handlingar i utrikesdepartementet

Anf. 179 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ingela Mårtensson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att handlingar på UD diarieförs och arkiveras på ett betryggande sätt.

Utrikesdepartementets arkiv hanterar varje år över 300 000 inkommande och avgående handlingar. Diarieföringen är i viss utsträckning decentraliserad. En god ordning råder.

De handlingar Ingela Mårtensson hänvisat till rör utförelse av krigsmateriel. De aktuella handlingarna fick inte något eget diarienummer, men de hör till ett enskilt diariefört utförelselärende.

Dokumentet togs om hand för förvaring av den dåvarande krigsmaterielinspektören. Med hänsyn till den nu pågående rättsprocessen har gallringen och uppsorteringen av dennes kvarlämnade tjänstehandlingar tills vidare uppskjutits.

För att förbättra överskådligheten i KMI:s arkiv har en ny dossierplan och datoriserad diarieföring införts fr.o.m. början av år 1988.

Anf. 180 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det är enligt min mening ett något kryptiskt svar. Det är dock positivt att nya rutiner tydligen har införts fr.o.m. början av 1988.

Jag måste säga att jag blev något förvånad när jag såg anteckningar på de handlingar som jag tog del av i samband med arbetet med granskningen av vapenexporten om att handlingarna "återfunnits" i slutet av 1988. De hade tydligen varit någon annanstans sedan de kom in till KMI 1985. De var inte heller diarieförda.

Jag undrar nu om det gjorts någon undersökning inom UD för att ta reda på var dessa handlingar funnits och varför de inte diarieförts. Man kan nästan läsa ut av svaret att utrikesministern tycker att det är tillfredsställande att de inte hade något eget diarienummer men att "de tillhör ett enskilt diariefört utförelselärende". Kan det vara tillfredsställande att det går till på det viset?

Det finns i svaret också en hänvisning till den pågående rättsprocessen. Jag undrar om man inom UD inte har reagerat på att det rått sådana här förhållanden. Jag håller kanske inte med om att det är en salig röra i UD:s arkiv, men nog finns det en hel del märkliga förhållanden som jag tycker att även utrikesministern borde reagera mot.

Anf. 181 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ingela Mårtensson fann svaret något kryptiskt. Jag tyckte mig i Ingela Mårtenssons inlägg spåra samma konspiratoriska läggning som finns hos en viss kvällstidning, nämligen den med sting – solsting.

Allmänna handlingar skall givetvis utan dröjsmål diariéföras eller på annat sätt hållas ordnade. Men det är inte i alla lägen självklart vad som utgör en allmän handling. Ett internt arbetsmaterial kan exempelvis när handläggningen är avslutad omhändertas för arkivering och först då bli allmän handling. I det nu aktuella fallet tillkom den omständigheten att krigsmaterielinspektören avled och att en polisutredning inleddes. Det finns därför på KMI en del material som så småningom skall bli föremål för en särskild genomgång innan slutlig arkivering sker.

Det har inte försvunnit något material från något arkiv, Ingela Mårtensson. Materialet fanns i krigsmaterielinspektör Algernons eget skåp, där det senare hittades.

Anf. 182 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! När man läser ordet 'återfunnit' får man uppfattningen att materialet har funnits någon annanstans, och man undrar då var det funnits under tiden. Men tydligen har materialet hela tiden funnits i Algernons arkiv. Kan jag få en bättre beskrivning av vad som hänt med materialet? Anser utrikesministern att det är tillfredsställande att det tillgår på detta sätt? Hur kommer det sig att materialet återfanns först i slutet av 1988? Den här affären har ju pågått under en längre tid.

Anf. 183 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Detta material förvarades i Algernons skåp på ett sådant sätt att man måste uppfatta det som att han hade betraktat det som ett internt arbetsmaterial. Det var när man började leta bland detta material som man kom underfund med att dessa handlingar fanns. Detta är den riktiga förklaringen, och ingen annan.

Anf. 184 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Utrikesministern tycker alltså att det är fråga om internt arbetsmaterial om det kommer in handlingar från Bofors till KMI? Skall inte handlingar som inkommer på ett sådant sätt arkiveras? Vad jag förstår har det i vissa fall hänt att man inte velat ta emot handlingar, utan att de har fått skickas med posten så att de faktiskt har inkommit till KMI.

Överläggningen var härmed avslutad.

41 § Svar på fråga 1988/89:687 om svenskt stöd för iakttagande av mänskliga rättigheter i Rumänien

Anf. 185 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Håkan Holmberg har frågat mig på vilket sätt regeringen avser att ytterligare skärpa den svenska hållningen gentemot regimen i Rumänien.

Jag håller med Håkan Holmberg om att förtrycket i Rumänien är unikt i Europa. Redan i en debatt här i kammaren den 22 november i fjol kunde vi konstatera att det rådde enighet i denna fråga. Det var en enighet som Håkan Holmberg själv kallade "glädjande". Även de andra deltagarna i debatten framförde liknande uppfattningar. Vid detta tillfälle redovisade jag vad regeringen hade gjort och vad den avsåg göra.

Som jag då förutskickade har Sverige fortsatt att vara mycket aktivt för att öka trycket på Rumänien vad gäller respekten för de mänskliga rättigheterna.

På svenskt initiativ beslöt FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna i Genève den 9 mars i år att tillsätta en särskild rapportör. Han skall till nästa möte om ett år lägga fram en rapport om läget för de mänskliga rättigheterna i Rumänien. Detta var dessutom en av de åtgärder som vi diskuterade i november. Det är inte ofta som tillräckligt stöd kan uppnås i kommissionen för att utse en sådan rapportör. Det är för övrigt första gången någonsin som ett land i Europa kommer att granskas på detta sätt.

Med oförminskad styrka har representanter för den svenska regeringen vid upprepade samtal med rumänska företrädare uttryckt vår oro för utvecklingen i landet och för behandlingen av Doina Cornea och andra rumänska medborgare som riktat kritik mot regimen i landet.

Att erhålla och sprida information är också en grundläggande mänsklig rättighet som fastlagts bl.a. i flera bindande internationella dokument. Deltagarstaterna i den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen har antagit flera dokument som syftar till att förbättra tillgången på information och arbetsvillkoren för journalister.

Vid ESK:s nyligen avslutade s.k. informationsforum i London riktade vi kritik mot Rumänien för att man förvägrat svenska journalister inresa.

Vi har också under de senaste dagarna åter fått bevis på hur rumänska myndigheter hindrar svenska journalister från att utöva sitt yrke. Vi beklagar djupt att man på rumänsk sida åter valt att ställa sig vid sidan av den hoppingsivande process som pågår på många håll i Europa.

Den 30 maj inleds i Paris ett annat möte inom den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens ram. Detta skall bl.a. ägnas åt mänskliga rättighetsfrågor. Jag kan försäkra att Sverige där kommer att spela en aktiv roll. Vi kommer att framföra våra krav att de mänskliga rättigheterna respekteras i Rumänien. De rumänska ledarna kan inte undandra sig sitt ansvar för att iaktta de åtaganden som de gjort både inom ESK-processen och inom andra organ.

Talmannen konstaterade att frågeställaren ej var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

42 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1988/89:U7–U9 till utrikesutskottet

Prot. 1988/89:122 43 § Anmäldes och bordlades
26 maj 1989 Motion

med anledning av prop. 1988/89:146 om dubbelbeskattningsavtal mellan
Sverige och Zimbabwe
1988/89:Sk62 av Bo Lundgren m.fl. (m)

44 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1988/89:SkU31 Ersättning för kostnader i ärenden och mål om skatt

1988/89:SkU33 Särskild skatt på företagsvinster, m.m.

1988/89:SkU36 Vissa fastighetstaxeringsfrågor, m.m.

1988/89:SkU37 Ändring i tulltaxelagen, m.m.

1988/89:SkU38 Ändrade regler om skogskonto, m.m.

1988/89:SkU39 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Indonesien

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU23 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1988/89:SfU21 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkande

1988/89:JoU22 Vissa dammsäkerhets- och vattenkraftsfrågor, m.m.

Näringsutskottets betänkande

1988/89:NU35 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Bostadsutskottets betänkanden

1988/89:BoU13 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1988/89:BoU14 Kostnadsprövning för bostadslån för låntagarbyggda
egna hem

45 § Kammaren åtskildes kl. 18.26.

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren